

1	Úvod.....	2
2	Evangelický zpěvník ČCE	3
2.1	Výčet písní z doby předbělohorské, které nalezneme v současném zpěvníku ČCE5	
3	Putování po stopách tří předbělohorských písní z dnešního zpěvníku ČCE.....	9
3.1	Kristus příklad pokory.....	9
3.2	Bůh náš všemohoucí.....	14
3.3	Vstal jest této chvíle	17
4	27 předbělohorských písní, které nalezneme v současném zpěvníku ČCE	20
4.1	Hospodin Pán Bůh svatý č.155.....	20
4.2	Práci denní vykonavše č.224	20
4.3	Ó Jezu Kriste, Synu Panny čisté č.240	21
4.4	Prozpěvujme všichni k chvále č.242	22
4.5	Ve jméno Krista doufáme č.244.....	22
4.6	Vítej, Jezu Kriste č.262	23
4.7	Všichni věrní křesťané č.264.....	23
4.8	Otce nebeského pochvalme z milosti č.280	24
4.9	Lásku syna Božího č.309.....	26
4.10	Pamatujme všichni věrní č.313.....	26
4.11	Těšiteli duchu svatý č.363	28
4.12	Zavítej k nám, Duchu Svatý č.366	28
4.13	Vzdejme chválu nebeskému pánu č.386.....	29
4.14	Takto volá č.387	30
4.15	Ej, lidé v pravdě kající č.389	31
4.16	Aj, jak jsou milí tvoji příbytkové č.398.....	32
4.17	Již Babylón velmi klesá č.400	33
4.18	Pane Ježíši Kriste č.404	33
4.19	Věčný Králi, Pane náš č.414.....	34
4.20	V širý svět blud vyšel- původně Blud se zhusta rozšel č.415.....	34
4.21	Sláva Bohu na výsosti č.445	35
4.22	Všichni hříšní k vodám pojďte č.463	35
4.23	Kdož by chtěl erbován býti č.469	36
4.24	Nuž všichni, kdo jste žízniví č.490.....	36
4.25	V svědomí svém rozvlažení č.491	36
4.26	Voláme z hlubokosti č.492	37
4.27	Proč se pneš, ó člověče č.516	38
4.28	Pohled na předbělohorskou píseň v současném zpěvníku ČCE rozšířený o 27 dalších písní:	38
5	Použité zkratky:.....	43
6	Závěr	44
7	Resumé.....	45
	Summary.....	45
8	Prameny a použitá literatura.....	47
9	Přílohy	50

1 Úvod

Písňe předbřlohorských kancionálů znám již odmalička díky každonedělnímu docházení na bohoslužby. V dětství mě vůbec nenapadlo zamýšlet se nad tím, jak je ta která píseň stará a kde se vůbec ve zpěvníku, z kterého v kostele zpíváme, vzala.

Čím jsem byla starší, tím více mě však starobylost písni fascinovala a přišlo mi neuvěřitelné, že se dnes při bohoslužbách zpívají často stejné písňe, jaké si zpívali lidé před čtyřmi sty i více lety.

Za významnou a v podstatě jedinou provozovací praxi většiny písni z kancionálů výše uvedeného období považuji dnes jejich zpívání při bohoslužbách Českobratrské církve evangelické. Zpívají se díky tomu, že byly zařazeny do evangelického zpěvníku vydaného roku 1979 Synodní radou ČCE. Běžné je do bohoslužeb zařazovat čtyři písňe zpívané se shromážděním za doprovodu varhan, nebo jiných nástrojů.

Mou první otázkou, kterou si nad současným zpěvníkem kladu, je, kolik písni s nápěvy předbřlohorských kancionálů vlastně obsahuje a kolik z nich má také text náležející k tomuto nápěvu již před Bílou Horou.

Další otázkou, kterou ve mně tyto písňe vzbuzují, je, zda je verze nápěvu, který dnes daná vybraná píseň má, shodná s nejstarším nápěvem, kolik měli redaktoři na výběr různých pramenů a zda má současný nápěv oporu i v dalších mladších pramenech 16. – 18.století, což by svědčilo o jeho oblíbenosti a tedy i živosti.

Mým cílem je zjistit, jakými změnami prošly vybrané písňe během 16. - 18.století, zda je možné zobecnit proces změn, či zda jde pouze o drobné obměny dané spíše typem zpěvníku, chybami, či místními zvyklostmi, které nelze vnímat jako záměr. Můj zájem se bude soustředit na změny ve frázování, rytmu a melodice nápěvu.

Druhým cílem je kriticky zhodnotit současnou verzi písňe a ověření uvedených pramenů vzhledem k tomu, že se připravuje nový zpěvník ČCE a jeho autorům by mohly návrhy či korektury případných nepřesností, budou- li nalezeny, pomoci.

Očekávám, že písňe jsou v dosavadním zpěvníku obměněny především po rytmické stránce, a myslím si, že by některým z nich prospělo respektování jejich zápisu z 16. - 18.století.

Důvodem omezení sledovaného období, vynechání 19.století, je snaha dobrat se pro dnešní provozovací praxi – zpěv při bohoslužbách - nejvhodnější verze písňe, nikoli vypsání všech jejích verzí od počátku až po současnost. Současná verze písňe totiž není výsledkem vývoje, ale výběru redaktorů, kteří vycházeli z nejstarších verzí písňe.

Je samozřejmě otázkou, jaká verze písňe je nejvhodnější pro dnešní provozovací praxi.

Podle mě je to taková, která dokáže být blízká i dnešnímu člověku, ale zároveň má v nejstarších pramenech oporu, která byla ve sledované době živá.

Pro komparaci a následný rozbor vyberu pouze ty písňe, jejichž nápěv vznikl v předbřlohorské době a byl současně v předbřlohorské době opatřen textem, který se zpívá doposud. Důvodem výběru z většího množství předbřlohorských nápěvů jen těch s předbřlohorským textem je, že teprve takové písňe lze srovnat, neboť rytmické obměny i obměny ve frázování mohou být u písni s mladším textem dané právě nutností přizpůsobit nápěv textu. Mým zájmem také nebude popsat různé verze textů písňe, proto ke komparaci nebudou zvoleny ty písňe, které mají shodný nápěv, ale jiný text.

Předpokládám, že k hlubšímu rozboru za účelem vyvození obecných závěrů bude postačovat pouze výběr z úplného množství předbřlohorských písni, které byly v současném zpěvníku ČCE nalezeny.

2 Evangelický zpěvník ČCE

„Českobratrská církev evangelická je křesťanská církev. Vznikla v roce 1918 spojením Evangelické církve Augsburského vyznání a Evangelické církve Helvetského vyznání. Tyto dvě církve působily na českém, moravském a slezském území od vydání tzv. Tolerančního patentu v r. 1781.

Slovem „Českobratrská“ ve svém názvu odkazuje ke svým kořenům v české reformaci – k úsilí o obnovu církve v českých zemích, které evropské reformaci předcházelo, zvláště pak k Jednotě českých bratří.“¹

Zpěvník, z kterého se dnes vybírají písně pro bohoslužebné účely, byl vydán Synodní radou ČCE roku 1979 v Karlsruhe. Tomuto zpěvníku předchází první zpěvník ČCE z roku 1923, který nápěvy beze změny převzal především ze zpěvníku z roku 1889. Jak se dozvíme v předmluvě k současnému zpěvníku, „měl sloužit nové sjednocené církvi, a byl proto sestaven ze zpěvníků obou spojených církví a.v. a h.v. a doplněn nevelkým počtem nových písní.“²

V prvním zpěvníku ČCE jsou k nápěvům dotvořeny i další hlasy, každá píseň je tak harmonizována pro účely vícehlasého zpěvu či varhanního doprovodu. Z datace výchozího zpěvníku (1889) i zhlédnutí některých prepisů melodií a harmonizací je zřejmé, že se jedná o romantizující přístup i k těm nejstarším nápěvům přesto, že se v úvodu zmiňuje, že u starých písní se dává přednost původnímu znění.³ Nápěvy jsou opatřeny takty, fráze ukončovány korunami, staré mody harmonizací upraveny na dur-mollové tóniny.

K novému zpěvníku, který vyšel k 60.výročí spojení církví v prosinci 1978⁴, se tedy Českobratrská církev evangelická rozhodla přistoupit jinak. Celá práce na zcela novém zpěvníku začala již roku 1951, byl jmenován hymnologický odbor, ve kterém působilo kolem dvaceti lidí. Za hudební část zpěvníku převzala odpovědnost Magdalena Horká.⁵ Autoři zpěvníku při jeho sestavování čerpali nejen z prvního zpěvníku ČCE, ale i ze všech bratrských a některých utrakvistických kancionálů. Narozdíl od zpěvníku z roku 1923 již jsou staré nápěvy přepsány bez taktových čar a podle původního znění. V předmluvě se hovoří o tom, že byly zhlédnuty nápěvy ve všech dostupných kancionálech.⁶

První otázkou, která před námi v souvislosti s písněmi obsaženými v tomto zpěvníku vyvstává, jaký byl klíč k výběru písní. Jak dokládá předmluva zpěvníku, pro editory byl hlavní text nikoli nápěv, tím méně jeho živost, oblíbenost, či zajímavost:

„Při výběru písní byla důležitým měřítkem pravdivost textu a bohoslovecká jasnost.“⁷

Přesto je ale nepravděpodobné, že by editoři zpěvníku hledali písně textem odpovídající jeho teologickému poslání přímo ve starých tiscích a rukopisech. Z čeho tedy čerpali? Srovnáním současného zpěvníku ČCE se zpěvníkem z roku 1923 zjistíme, že padesát z jednadsmesáti, tedy více než 70% předbělohorských písní bylo převzato z toho zpěvníku.

Struktura zpěvníku:

Písně jsou rozděleny do čtyř oddílů: Žalmy, Apoštolské vyznání víry, oddíl nazvaný V proměnách života a poslední - zpívaná Modlitba Páně. Po těchto oddílech naplněných

¹ KDO JSME – e-cirkev.cz. Dostupné z : <http://www.e-cirkev.cz/rubrika/502-KDO-JSME/index.htm>, cit.25.2.2012

² ČESKOBATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. *Evangelický zpěvník*. Karlsruhe: 1979, s.9

³ ČESKOBATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. Synodní rada. *Zpěvník českobratrské církve evangelické*. Praha:1923, s.12

⁴ ČESKOBATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. *Evangelický zpěvník*. Karlsruhe: 1979, s.14

⁵ Tamtéž, s.12-13

⁶ Tamtéž, s.10

⁷ Tamtéž, s.11

písněmi následuje část nazvaná Služby Boží, výkladový oddíl o charakteru bohoslužeb se zřetelem k úloze hudby. Tato část obsahuje také zpívané antifony, pozdravy, modlitby, ustanovení Večeře Páně apod. Celý tento oddíl je uzavřen částí s názvem Církevní rok, která nám vysvětluje význam jednotlivých částí církevního roku a k nim doporučuje vhodné konkrétní písně. Závěrečný oddíl zpěvníku se nazývá Modlitby a Přípravy. Jedná se o výkladový oddíl, který se zabývá především mluveným slovem, ale je uzavřen zpívaným Apoštolským vyznáním víry.

Co se týče období vzniku nápěvů a textů je zpěvník velmi pestrý:

Vycházíme-li z chronologického přehledu pramenů textů a písní umístěného na konec zpěvníku před rejstříkem písní, který je vytvořen poněkud nešikovně (Pramen je zastoupen letopočtem vydání a názvem či částí názvu, následuje výčet čísel těch písní, jejichž text je z daného pramene a zvláště těch, jejichž nápěv je z daného pramene. Pokud se nápěv či text určité písně objevuje i v jiných pramenech, je u nich opět uveden. Není zde však již odlišen ten nápěv či text, který by pramen přinášel jakožto nový.), zjišťujeme, že nejstarší nápěvy pocházejí z Vyšebrodského rukopisu (1410), nejmladší z roku 1970, ve zpěvníku ovšem nalezneme i množství písní převzatých z německých kancionálů, takové písně jsou především z doby pobělohorské. Z 19. století byly převzaty především texty, nápěvy již jen ojediněle. Celkem zpěvník obsahuje 586 písní, z nichž je 108 nápěvů převzatých z předbělohorských kancionálů.

U každé písně jsou v jejím pravém horním rohu uvedeny datace prvního výskytu nápěvu a textu a autorství, pokud jsou známé. Kromě datace prvního výskytu nápěvu a textu následuje za lomnou čarou také označení dalších sbírek, které obsahují změnu v textu, nebo nápěvu, případně překlady písní.

V závěru zpěvník obsahuje kromě již zmíněného rejstříku písní a chronologického přehledu pramenů textů a nápěvů písní také rejstřík autorů textů a nápěvů.

2.1 Výčet písní z doby předbělohorské, které nalezneme v současném zpěvníku ČCE

číslo písně	textový incipit	text	číslo písně	textový incipit	text
1. 153	Věříme v Boha	ne	56. 366	Zavítej k nám	ano
2. 154	V Boha jednoho	ne	57. 367	Studně nepřevážená	ne
3. 155	Hospodin, Pán	ano	58. 369	Pane Bože, sám mne ved'	ano
4. 158	Samému Bohu	ne	59. 386	Vzdejme chválu	ano
5. 189	Hrad přepevný	ne	60. 387	Takto volá sám Syn Boží	ano
6. 207	Noc temnou	ano	61. 388	Aj, jak jsou blahoslavení	ne
7. 208	Otče světél, dobrý	ne	62. 389	Ej, lidé vpravdě kající	ano
8. 214	Z celého srdce	ne	63. 390	Radujme se všichni věrní	ne
9. 216	Dobrý Pane Ježíši	ne	64. 398	Aj, jak jsou milí Tvoji	ano
10. 224	Práci denní	ano	65. 400	Již Babylón velmi klesá	ano
11. 225	Podvečer tvá čeládka	ano	66. 402	Komu milo spasení	ano
12. 229	Již objal soumrak	ne	67. 403	Aj, jak jest milé	ano
13. 236	Ježíši, Pane	ano	68. 404	Pane Ježíši Kriste	ano
14. 237	Bůh Otec z pouhé	ano	69. 405	Kristus choť svou, církev	ne
15. 238	Vzdejme chválu	ano	70. 406	Chval Pána svého písní	ne
16. 240	Ó Jezu Kriste	ano	71. 407	Byť Boha s námi nebylo	ne
17. 241	Bože náš	ano	72. 408	Všech věků mocný králi	ano
18. 242	Prozpěvujme	ano	73. 413	Pastýři nebeský, pane	ano
19. 243	K chvále Pána	ano	74. 414	Věčný Králi, Pane náš	ano
20. 244	Ve jméno Krista	ano	75. 415	V širý svět blud vyšel	ano
21. 245	Mládenec	ano	76. 416	Zazpívám Pánu svému	ne
22. 246	Přišlo k nám	ne	77. 419	Mocný Bože	ne
23. 259	Navštiv nás, Kriste	ano	78. 430	Pane, v tebe	ano
24. 260	Otče všemohoucí	ano	79. 433	Otče náš, milý	ano
25. 262	Vítej, Jezu Kriste	ano	80. 434	Jezu Kriste, Synu	ano
26. 263	Těš se z Krista	ano	81. 435	Ó Pane, jenž jsi	ne
27. 264	Všichni věrní	ano	82. 444	Národe český	ne
28. 265	Těš se, dcerko	ano	83. 445	Sláva Bohu	ano
29. 266	Boha Otce všichni	ano	84. 449	Pochválen budiž	ano
30. 267	Rosu dejte,	ne	85. 460	Ježíši, Tvá jest	ne
31. 268	Jazyk lidský	ano	86. 462	Ej nuž lační	ano
32. 278	Velebme vždy	ano	87. 463	Všichni hříšní	ano
33. 279	Kristus, Boží Syn	ano	88. 464	Biskupe věčný	ne
34. 280	Otce nebeského	ano	89. 467	Kdož jste Boží	ano
35. 281	Narodil se Kristus	ano	90. 468	Křesťané, pravdy	ano
36. 282	Zvěstujem vám	ano	91. 469	Kdož by chtěl	ano
37. 283	Slunce z hvězdy	ano	92. 478	Pán nás učil	ano
38. 285	Chvalme Spasitele	ano	93. 486	Svaté Boží	ano
39. 308	Jezu Kriste, štědrý	ano	94. 490	Nuž všichni, kdo	ano
40. 309	Lásku Syna	ano	95. 491	V svědomí svém	ano
41. 310	Šel přes Cedron	ano	96. 492	Voláme	ano
42. 311	Kristus, příklad	ano	97. 514	Měj v paměti	ne
43. 313	Pamatujme všichni	ano	98. 515	Pamatuj, člověče	ano
44. 316	Když byl Pán Ježíš	ano	99. 516	Proč se pneš	ano
45. 333A	Bůh náš	ano	100.517	Probud'me se	ne
46. 334	Kristus Pán vstal	ne	101.518	Kdo chce věčně	ne
47. 335	Vstal jest této	ano	102.520	Kriste Králi	ne
48. 336	Slavné Kristovo	ano	103.529	Rok nový	ano
49. 337	Utěšený hod nám	ne	104.531	Vzdejme čest Pánu	ne
50. 338	Vesel se této	ano	105.536	Ó Pane Ježíši	ano
51. 340	Jezu Kriste, náš	ne	106.573	Aj, jak míjí	ne
52. 342	Vstal z mrtvých	ne	107.583	Otče náš, jenž	ano
53. 351	Chvalme všichni	ano	108.584	Otče náš, kterýž jsi na nebesích	ano
54. 358	Až přijde	ano			
55. 363	Těšiteli, Duchu	ano			

Z tabulky na předcházející stránce vyplývá, že celkově obsahuje současný zpěvník ČCE 71 písní, které mají nápěv i text z předbělohorské doby. (vyznačeny tučným stylem písma). Pokud je v tabulce ve sloupci *text písně* uvedeno *ne*, znamená to, že se jedná o kontrafakta, která mají nový text z mladší doby.

Ze zmíněných 71 písní nyní vybereme k hlubšímu rozboru a srovnání s dnešní verzí ve zpěvníku ty, které nalezneme v největším počtu notovaných kancionálů 16. – 18. století.⁸ K našemu bádání jsou však důležité také údaje o nenotovaných záznamech, které svědčí o oblíbě písně a její živosti, proto je také uvádíme do tabulky a budeme je zmiňovat také v dalších kapitolách.

číslo písně v současném zpěvníku ČCE	notovaný nápěv s dnešním textem	nenotovaný text	celkem
1. 155	8	5	13
2. 207	6	9	12
3. 224	5	7	12
4. 225	5	12	27
5. 236	5	15	20
6. 237	5	6	11
7. 238	1	7	18
8. 240	5	7	12
9. 241	8	1	9
10. 242	4	2	6
11. 243	1	4	5
12. 244	5	2	7
13. 245	1	9	10
14. 259	5	4	9
15. 260	4	6	10
16. 262	8	8	16
17. 263	1	3	4
18. 264	7	15	22
19. 265	1	4	5
20. 266	1	4	5
21. 267	10	2	12
22. 268	2	12	14
23. 278	1	17	18
24. 280	11	10	21
25. 281	8	18	30
26. 282	4	13	17

⁸ Podle databází HYMNORUM THESAURUS BOHEMICUM. Dostupné z: <http://www.clavmon.cz/>, cit.26.2.2012. a Melodiarium. Dostupné z: <http://www.firmadat.cz/melodiarium/>, cit.26.2.2012.

27. 308	3	16	19
28. 309	3	7	10
29. 310	4	18	22
30. 311	16	19	25
31. 313	12	8	20
32. 316	4	16	20
33. 333	13	17	30
34. 335	13	19	32
35. 336	2	13	15
36. 338	14	10	24
37. 351	5	12	17
38. 358	3	0	3
39. 363	5	7	12
40. 366	4	9	13
41. 386	5	10	16
42. 387	5	15	20
43. 389	4	3	7
44. 398	5	7	12
45. 400	4	1	5
46. 402	6	12	18
47. 403	6	3	9
48. 404	8	7	15
49. 408	5	3	8
50. 413	5	13	18
51. 414	5	6	11
52. 415	7	3	10
53. 430	4	1	5
54. 434	3	0	3

55. 445	7	7	14
56. 449	6	10	16
57. 462	6	4	10
58. 463	3	0	3
59. 467	1	0	1
60. 468	8	14	22
61. 469	1	3	
62. 486	7	9	16
63. 490	5	5	10
64. 491	4	6	10
65. 492	3	7	10
66. 515	6	12	18
67. 516	5	4	9
68. 529	5	12	17
69. 536	5	3	8
70. 583	5	0	5
71. 584	6	1	7

Do druhé tabulky nebyly zahrnuty případy, kdy se jedná o pobělohorské kontrapositum, nebo je doporučen ke zpěvu incipit dnešní písně, ale není notací podložen, tudíž není zřejmé, že se skutečně jednalo o námi zkoumaný nápěv.

3 Putování po stopách tří předbělohorských písní z dnešního zpěvníku ČCE

Pro hlubší rozbor za účelem nalezení nosných, živých verzí písní, které jsou uvedeny v současném zpěvníku ČCE a které by tedy mohly být znovu uvedeny v připravovaném novém zpěvníku ČCE, si vybereme tři písně:

3.1 *Kristus příklad pokory*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1501Pís	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1522Miř	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1530Pís	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1537Vod	Kristus příklad pokory	nenaznačeno	odlišnost	odlišnost	aiolský E	c
1541Roh	Kristus příklad pokory	ČCE	odlišnost	ČCE	aiolský A	f
1545Pol	Kristus příklad pokory	nenaznačeno	ČCE bez refrénu	ČCE bez refrénu	aiolský E	c
1559Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Kristus příklad pokory	ČCE	odlišnost	ČCE	aiolský A	f i c
1576Kun	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1584Pol	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1585Hra	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1593Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Kristus příklad pokory	4 fráze, spojení vždy dvou	odlišnost	ČCE	aiolský A	f
1606Záv	Kristus příklad pokory	nepravidelné	ČCE, bez ref., konec longa	ČCE, bez ref.	aiolský A	f
1609Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Kristus příklad	4 fráze, spojení vždy	odlišnost	ČCE bez refrénu	aiolský D	c

	pokory	dvou				
1622Hlo	Kristus příklad pokory	6 f. spojení posl.4 ve dvě	odlišnost	ČCE bez refrénu	aiolský A	c
1631Ses	Kristus příklad pokory	ČCE	ČCE bez refrénu	odlišnost	aiolský A	c
1642Dek	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1639Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Kristus příklad pokory s.343	4 f. - spojení 2 f. v jednu	ČCE bez refrénu	ČCE bez refrénu	aiolský A	f
1683Šte	Kristus příklad pokory	odlišnost	odlišnost	ČCE	aiolský A	c
1694Rov	Kristus příklad pokory	odlišnost - nepravidelné spojování f.	ČCE bez refrénu	odlišnost	frygický H / D dur	c i f
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1712Ros	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Sla	Kristus příklad pokory	odlišnost - nepravidelné spojování f.	ČCE bez refrénu	odlišnost	frygický H / D dur	c i f
1720Blas	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1727Kon	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1749Pat	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	viz příloha	viz příloha	viz příloha	viz příloha	aiolská A moll	g

O oblíbenosti písni Kristus příklad pokory svědčí její velmi početné zastoupení v notovaných i nenotovaných kancionálech. J.Kouba se o ní zmiňuje jako o „jedné z nejslavnějších duchovních písní českých.“⁹ O tom, že byla ceněna i ve své době,

⁹ KOUBA, JAN. *Kancionály Václava Miřinského. In: Miscellanea musicologica VIII*, Prah: 1959, s. 55.

svědčí také přípisy v nenotovaných kancionálech typu „má svú notu, dobrá“, či její opatření obrázkem.¹⁰

V současném zpěvníku ČCE jí náleží místo ve třetím oddílu Věřím v Ježíše Krista, v okruhu pašijových písní.

Prvním zdrojem nápěvu, který vznikl „modifikací nápěvu *Stvořitel nebe i země*“ z Jistebnického kancionálu,¹¹ je u této písně **Weisseho kancionál** z roku **1531**. Vzhledem k tomu, že se nám předchozí kancionály vzniklé na našem území dochovaly pouze nenotované a také ztracený druhý oficiální bratrský **kancionál** z roku **1519** je považován za nenotovaný,¹² jedná se o první bratrský notovaný kancionál.

Ač bychom na základě toho, že se zde píseň vyskytuje v němčině, mohli považovat pozdější písně s českým textem za kontrafakta, není tomu tak. Jak dokládá J. Kouba,¹³ texty písní Weisseho kancionálu jsou naopak překlady českých písní převzatých z nedochovaného kancionálu z roku 1519 do němčiny.

Pro starší ústní tradování písně již s českým textem svědčí i její přítomnost v rukopisném **kancionálu** literátského bratrstva v Kolíně z roku **1517**, který navíc jako první uvádí k většině písní i notový zápis jejich incipitů, a také píseň *Kristus příklad pokory* má melodii naznačenou pro dvě a půl fráze první sloky.

O existenci písně již v druhé polovině 15. století v podobě tradované ústně dále svědčí její nenotovaný záznam v **kancionálu Písně [...]** z roku **1501**. Souvislost mezi tímto kancionálem a **kancionálem Weissovým** je doložena nejen touto písní, ale i mnohými dalšími, celkem jich **M. Weisse** převzal padesát procent.¹⁴

Nenotovanou píseň dále nalezneme v kancionálu z roku **1522**, tištěném kancionálu utrakvistického kněze **Václava Miřinského**, nejstarším kancionálovém tisku utrakvistické církve na našem území.¹⁵ Tento kancionál v sobě sdružoval oblíbený repertoár reformační písně pohusitské éry, již to, že je píseň v něm obsažena, svědčí o její živosti. Podle J. Kouby byly navíc předlohou tomuto kancionálu rukopisy, které existovaly již v 2. pol. 15. století.¹⁶

Třetím nenotovaným pramenem je **kancionál** sekty bratří habrovanských **Písníčky křesťanské** z roku **1530**. Podle J. Kouby byly jeho přímými předlohami jak **Miřinského kancionál**, tak ztracený **kancionál** Jednoty bratrské z roku **1519**.¹⁷ Není tedy divu, že i tuto píseň vybrali bratři habrovanští do svého repertoáru.

Prvním notovaným dokladem písně, u kterého nalezneme již český text, je její výskyt v **kancionálu Jana Roha Písně chval božských** vydaného roku **1541**. Tento v tehdejší Evropě největší kancionálový tisk své doby čerpal nápěvy částečně z **Weisseho**, i námi sledovaná píseň tedy přešla do tohoto kancionálu odsud. Ačkoli **J. Roh** nápěvy převzatých písní různě korigoval,¹⁸ tuto píseň ponechal beze změny melodické i rytmické, pouze píseň transponuje do modu aiolského A oproti **Weisseho** zápisu v E. To jsou ostatně jediné dvě polohy písně, v kterých ji nalezneme zapsanou po 150 let v kancionálech různých období i

¹⁰ Tamtéž, s. 40

¹¹ BAŤOVÁ, ELIŠKA. *Kolínský kancionál z roku 1517 a bratrský zpěv na počátku 16. století*, Praha: 2011, s. 105

¹² KOUBA, JAN. *Nejstarší písňové tisky do roku 1550 In: Miscellanea musicologica XXXII*, Praha 1988 s. 25.

¹³ Tamtéž, s. 27

¹⁴ Tamtéž, s. 23

¹⁵ Tamtéž, s. 51

¹⁶ KOUBA, JAN. *Kancionály Václava Miřinského. In: Miscellanea musicologica VIII*, Praha: 1959, s.

8

¹⁷ Tamtéž s. 41

¹⁸ Tamtéž, s. 30

konfesí, s výjimkou tzv. **Pražského kancionálu**,¹⁹ ale včetně mezi lidem velmi oblíbeného barokního kancionálu **M. V. Šteyera**.

V **Rohově kancionálu** se na konci každé sloky objevuje refrén, který se dnes zpívá na slova *Chvalmež Otce nebeského, že nám Syna svého poslal, hříšným podobna*. Zde se objevuje zpívaný po každé sloce na slova stejného vyznění – *Chvalmež všickni Hospodina, žeť nám svého Syna učinil hříšným podobna*. Důvod jeho zařazení je nutno objasnit, neboť v předchozích zmíněných nenotovaných verzích písně se nevyskytuje. U **Weisseho** německé verze sice nenalezneme refrén jako součást nápěvu, ani pravidelně opakovaný text na konci každé sloky, který by o něm svědčil. Po prvních třech slokách ovšem notuje melodii podobající se **Rohovu** refrénu, kterou podkládá textem předznamenaným ustálenou značkou pro refrén – **R^o**. Jak však zjistíme zhlédnutím celé písně, tato melodie se zpívala na různý text vždy po dvou slokách, nikoli po každé sloce.

Jestli tedy píseň v nedochovaném **kancionálu** z roku **1519** měla refrén stejný jako v **Rohově kancionálu**, nebo spíše podobný **Weissovu** pojetí, již dnes nezjistíme. Není ovšem důvodu se domnívat, že by právě pro tuto píseň **J.Roh** vytvořil zcela novou část nápěvu, pokud nápěvy pouze přejímal.²⁰

Podle **J. Kouby** písně z **kancionálu 1541** přešly bez větších změn do **Šamotulského kancionálu**,²¹ což můžeme na příkladu této písně potvrdit. Že však tato verze písně s refrénem byla daleko spíše tiskem kodifikovaným, umělým výtvozem, nežli záznamem písně živé, takové, jaká se v dané době opravdu zpívala, svědčí její v ostatních pramenech převažující záznam bez refrénu, a to i v pramenech vydaných paralelně.

Takovým pramenem je rukopisný **kancionál** literátského bratrstva v **Poličce** z let **1545-1546**. Zde je píseň zcela shodná s **Rohovým záznamem**, ovšem bez refrénu. S refrénem píseň nalezneme již jen v bratrském kancionálu prvního vydání roku **1598**, který tak zjevně navazuje na **Blahoslavovu redakci**.

Zajímavostí je záznam písně ve **Vodňanském kancionálu**, rukopisném notovaném kancionálu literátského bratrstva ve Vodňanech, z roku **1537**. Zde je píseň rozepsána do tří hlasů, bez dnešního refrénu, přičemž základní melodii zpívá prostřední hlas

V **17.století** nebyla píseň s refrénem již vůbec živá, jak dokládá absence její verze s refrénem v novoutrakvistickém kancionálu z roku **1620**, exilovém bratrském

Komenského kancionálu, stejně jako v katolických kancionálech **M. V. Šteyera** i **K. V. Holana Rovenského**. Ovšem, její obliba v té době je pravděpodobná i vzhledem k tomu, že byla zařazena do zmíněného katolického **kancionálu** vydaného z roku **1694**, který o starší písňovou tradici přílišný zájem neprojevoval.²² Beze změny tuto píseň od **Rovenského** přebírá **J. J. Božan** do kancionálu vydaného roku **1719**.

Zda byla **Rovenského kancionálu** předlohou již pozměněná, barokizovaná verze písně, či zda píseň zpívanou ve stylu **Šteyerově** autor pozměnil sám, předkládáme k dalšímu bádání. Můžeme si povšimnout zcela odlišné tóniny písně, vypracovaného generálbasu, drobných melodických změn napovídajících pronikání dur-mollového cítění.²³ Barokní dobou tedy naše pátrání po živé verzi původními prameny doložené verze písně končí.

¹⁹ V Kancionálu z roku 1620 je píseň zapsána v aiolském modu D

²⁰ BOHATCOVÁ, MIRIAM. *Bratrský kancionál z roku 1519*, in: *Miscellanea musicologica XIII/1960*, Univerzita Karlova, Praha:1960, s. 32

²¹ KOUBA, JAN. *Nejstarší písňové tisky do roku 1550*, In: *Miscellanea musicologica XXXII*, Praha: 1988 s. 31

²² ŠKARKA, ANTONÍN. *Kapitoly z české hymnologie*. In: *Půl tisíciletí českého písemnictví*, Praha: 1986, s. 203

²³ Píseň je sice zapsána v modu frygickém H, ale ve třetí frázi je zvýšen druhý stupeň, který v kombinaci s generálbasem dostává funkci dominanty a míšení s tóninou D du

Pohlédneme-li zpátky na píseň v **Rohově kancionálu**, z které vychází dnešní zápis písně ve zpěvníku ČCE, vidíme tedy, že jeho redaktoři dali přednost záznamu tradovanému bratrskou redakcí reprezentovanou zde kancionály z let **1541, 1561 a 1598**. Tato různá vydání písně se odlišují pouze drobnými rytmiickými změnami, dnešnímu zápisu je nejvíce podobná verze z roku **1598**. Zápis refrénu přímo přebírá **Jan Blahoslav z Rohova kancionálu**, kdežto **Písně 1598** se zápisem odlišují.²⁴ Také to, že se jediné tři prameny, které dokládají výskyt refrénu, v jeho pojetí liší, považujeme za doklad toho, že refrén nebyl rytmiicky ustálený a je otázkou, jestli se opravdu vždy zpíval. K tomu přispívá i fakt, že mladší bratrský **kancionál Komenského**, ani novoutrakvistický z roku **1620** již refrén k písni neuvádějí.

Pro nové vydání zpěvníku ČCE by bylo podle nás lepší rytmiicky komplikovaný a pravděpodobně již v době své kodifikace tiskem kancionálu **Jana Roha** zřídka zpívaný refrén vynechat.

²⁴ Základní rytmiickou hodnotou písně je v zpracování z roku 1541 semibrevis, v dnešní verzi je to čtvrt'ová hodnota noty. Odlišnost rytmiickou nalezneme v poslední frázi sloky před refrénem, kdy je melisma, podložené slabikou –no– první sloky, zpíváno na notu longa a brevis. Dnes jsou hodnoty obou not čtvrt'ové. Závěr sloky i refrénu je notou longa, u refrénu navíc s korunou. V refrénu je jinak rytmiicky zpracována první fráze. Jedná se jednak o melisma (opět oproti čtvrt'ovým hodnotám noty brevis), jednak o rytimizaci 5. - 8. slabiky fráze, kdy v Rohově kancionálu náleží páté a šesté slabice hodnota semibrevis a sedmé a osmé slabice brevis. Dnes je tato část fráze rytimizována střídavě – čtvrt'ová, půlová, čtvrt'ová a půlová hodnota not. Přitom text, který je sice od Rohova odlišný, vybízí k prvnímu řešení vzhledem k tomu, že jsou první dvě slabiky slova krátké, následující dlouhá a závěrečná na vokál o (*nebeského*), který je možné podložit jak krátkou, tak dlouhou hodnotou noty. Zápis nápěvu v kancionálu z roku 1598 se velmi podobá Rohovu a Blahoslavovu, ovšem v refrénu zachovává na slova shodná s Rohovou verzí dnešní rytmiický zápis 5. - 8. slabiky první fráze

3.2 *Bůh náš všemohoucí*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1505Fr	Buoh všemohúci	nenaznačeno	odlišnost	odlišnost	D dórský	c
1530Pís	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1530CH	Buoh všemohúci	nenaznačeno	odlišnost	odlišnost	D dórský	c
1531Míř	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1541Roh	Buoh náš všemohúci	ČCE, jiná 2.sl., konec Kyrie eleison	odlišnost	ČCE	D dórský	c
1545Pol	Bůh náš všemohoucí	ČCE, jiná 2.sl., konec Kyrie eleison	ČCE	ČCE	D dórský	c
1561Bla	Bůh náš všemohoucí	ČCE, konec Kyrie eleison	odlišnost	ČCE	D dórský	c i f
1564Iva	Bůh náš všemohoucí	ČCE, jiná 2.sl., konec Kyrie eleison	odlišnost	ČCE	G dórský	c
1576Kun	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1584Pol	Bůh náš všemohoucí	jen 1 a půl fráze	jen 1 a půl fráze	jen 1 a půl fráze	G dórský	c
1585Hra	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1593Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Bůh náš všemohoucí	ČCE, jiná 2.sl., konec Kyrie eleison	odlišnost	ČCE	G dórský	c
1606Záv	Bůh náš všemohoucí	ČCE, jiná 2.sl., konec Kyrie eleison	odlišnost	ČCE	D dórský	c
1606Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1622Hlo	Bůh všemohoucí	ČCE, jiná 2.sl.	odlišnost	odlišnost	D dórský	c
1631Ses	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1639Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez	bez

					notace	notace
1642Dek	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Bůh náš všemohoucí	ČCE ale jiná slova 2.sl.	odlišnost	ČCE	G dórský	c
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1683Šte	Bůh všemohoucí	ČCE ale jiná slova 2.sl.	odlišnost	ČCE	G dórský	c
1694Rov	Bůh náš všemohoucí	ČCE	odlišnost	odlišnost	D dórský	c i f
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Sla	Bůh náš všemohoucí	ČCE	odlišnost	odlišnost	D dórský	c i f
1720Jád	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1727Kon	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1749Pat	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	viz příloha	viz příloha	viz příloha	viz příloha	D dórský	g

Další písní s tradicí sahající do středověku je píseň Bůh náš všemohoucí. Ačkoli se odkazuje na její původ v latinské písni *Deus omnipotens*, jak v bratrských kancionálech, tak u Polonia, muzikologové se domnívají, že latinská verze písně je překladem českého textu.²⁵

Podle Jana Kouby proniknul nápěv jakožto tropovaná verze nápěvu *Christ ist erstanden* do českého reformačního prostředí z německého,²⁶ píseň je ovšem mnohem starší a byla již ve středověku velmi oblíbená.

Jejím původem se zabýval především František Mužík, který svou studií prokázal, že po dlouhou dobu vedle sebe existovaly německá verze písně – *Christ ist erstanden* a česká – *Buóh všemohúcí*, a to již v 60. letech 14. století. V té době byl běžný její dvojjazyčný zpěv tam, kde se setkávali lidé těchto dvou národností. Zároveň se domnívá, že nápěv náležel nejprve německému textu, ke kterému později vznikla ještě paralela latinská – *Christus surrexit*.

O velké oblibě této písně mezi lidem svědčí nejen to, že její zpěv mimo liturgii v kostele nebyl roku 1406 zakázán (na seznamu povolených písní stála dokonce před písní

²⁵ MUŽÍK, FRANTIŠEK. *Christ ist erstanden - Buóh všemohúcí*. In: *Miscellanea musicologica XXI - XXIII*, Praha: 1970, s.22.

KONRÁD, KAREL. *Dějiny posvátného zpěvu staročeského*, Praha: 1881, s. 74.

²⁶ KOUBA, JAN. *Německé vlivy v české písni 16. století*. In: *Miscellanea musicologica XXVII-XXVIII*, Praha: 1975, s. 128.

Hospodine, pomiluj ny), ale i její internacionální charakter – píseň jakožto doslovný překlad textu české písně od její třetí strofy nalézáme také v polštině.²⁷

S českým textem se kromě **Bordesholmského rukopisu** z roku **1476**, kde je zapsána trojjazyčně – latinsky, česky a německy²⁸ – objevuje až v rukopisném **Franusově kancionálu** z roku **1505**. Tento utrakvistický zpěvník obsahuje převážně písně latinské, nápěv je zde tedy nejen s českým, ale i s latinským textem *Deus omnipotens*.

Bratrská tradice zápisu této písně začíná opět, stejně jako u předešlé písně, kancionálem **Jana Roha**, který tuto píseň přebírá z kancionálu **M. Weisseho**. Zde se prozatím závěr písně zpívá latinsky – *Kyrie eleison*, kromě druhé sloky, kde se namísto latinských slov zpívá *Budiž mu chvála*. Tato slova nalezneme u druhé sloky i v šesti dalších notovaných pramenech (**1545, 1564, 1606, 1622, 1659, 1683**).

Na prvním notovaném bratrském zápisu nápěvu s českým textem zaujme především rytmicky odlišné pojetí závěrečné prosby *Kyrie eleison*. Podložena je totiž notami minima, přestože základní rytmickou hodnotou písně je nota semibrevis. Tento zápis nenalezneme u **M. Weisseho**, ani v současném **zpěvníku ČCE**, kde je zachována čtvrt'ová hodnota not při základní rytmické hodnotě čtvrt'ové noty.

O tom, že bylo v době vzniku kancionálu **J. Roha** zvykem rychlejší zpívání závěrečné prosby by nám mohly dát doklady rukopisné kancionály. Pro srovnání se nám nabízí rukopisný **kancionál z Poličky** z roku **1545** a **chrudimský rukopisný graduál** z roku **1530**, kde se celá píseň ovšem vyskytuje zapsaná v konstantních rytmických hodnotách. **Poličský kancionál** nám svým zápisem písně rychlejší zpěv závěrečného *Kyrie eleison* nepotvrzuje.

Přesto máme ve všech mladších tištěných kancionálech napříč konfesemi, kromě kancionálů bratrské redakce také u **Tobiáše Závorky** a u **M. V. Šteyera**, zachován zápis notami minima, který se udržel i při nahrazení latinského textu slovy *Pane smiluj se*, či *Pane Bože náš*²⁹.

Zřejmě tedy tato **J.Rohem** kodifikovaná verze provozování závěru písně do obecného povědomí pronikla, a je proto otázkou, proč není v dnešním zpěvníku ČCE zapsána rytmicky stejně jako v dalších osmi notovaných pramenech 16. – 18. stol. Odklonění od přetrvávající renesanční podoby písně nalezneme stejně jako u předešlé písně *Kristus příklad pokory*, teprve v katolických kancionálech **K. V. Holana Rovenského** a **J. J. Božana**.

Při detailnějším zkoumání různých verzí této písně v notovaných kancionálech od **J. Roha** po **M. V. Šteyera** lze dále konstatovat její jednotnost v melodickém záznamu, ale rozkolísanost v rytmickém záznamu melismat, a to i v rámci bratrské redakce.³⁰ Tato nejednotnost by mohla nasvědčovat její paralelní ústní lidové tradovanosti pevně zakořeněné již od středověkých dob napříč konfesemi i národy.

²⁷ Tamtéž, s. 20 – 30.

²⁸ MUŽÍK, FRANTIŠEK. *Christ ist erstanden - Buóh všemohúci. In: Miscellanea musicologica XXI - XXIII*, Praha: 1970, s.29.

²⁹ Závěr se slovy *Pane Bože náš* nalezneme jen u Hlohovského kancionálu z roku 1622.

³⁰ Od dnešního zápisu se liší již zápis J. Roha: Základní rytmickou hodnotou je nota semibrevis, dnes je to čtvrt'ová nota. Všechna melismata jsou podložena notami longa a brevis, kdežto dnes čtvrt'ovými hodnotami not. Kancionál Ivančický (1564), v závěrečném melismatu na slabiku *-lí* první sloky odstraňuje notu longa a nahrazuje notou semibrevis, U J. A. Komenského jsou opět odlišně zpracována melismata, narozdíl od zápisu Jana Roha jsou podložena pouze notami brevis, ne longa

3.3 Vstal jest této chvíle

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1517Kol	Vstalt' jest	notovány jen 2 fráze	notovány jen 2 fráze	notovány jen 2 fráze	E frygický	c
1522Miř	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1530Pis	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1531Miř	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1541Roh	Vstal jest	ČCE	ČCE	ČCE	A frygický	f
1545Pol	Vstal jest	ČCE	ČCE	ČCE	A frygický	c
1559Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Vstalt' jest	nepravidelné	ČCE	odlišnost	F lydický	f
1564Iva	Vstal jest	ČCE	ČCE	ČCE	A frygický	f
1584Pol	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1585Hra	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1587Hra	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1593Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pis	Vstal jest	4 f.=spojení vždy 2 v 1	ČCE	ČCE	A frygický	f
1601Ros	Vstal jest	ČCE	ČCE	odlišnost	E frygický	c
1606Záv	Vstalt' jest	ČCE	ČCE	odlišnost	F frygický	f
1606Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1622Hlo	Vstalt' jest	nepravidelné	odlišnost	ČCE	G frygický	c
1631Ses	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1639Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1642Dek	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace

1659Kom	Vstalt' jest	1.f. - dvě dnešní	ČCE	ČCE	D frygický	c
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1683Šte	Vstalt' jest	ČCE	odlišnost	ČCE	E frygický	c
1694Rov	Vstalt' jest	nepravidelné	odlišnost	odlišnost	G dur	c i f
1712Ros	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Sla	Vstalt' jest	nepravidelné	odlišnost	odlišnost	G dur	c i f
1727Kon	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1749Pat	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	viz příloha	viz příloha	viz příloha	viz příloha	A frygický	g

Třetí námi vybranou písní, která patřila mezi písně v 16. – 18. století nejrozšířenější, je píseň *Vstalt' jest této chvíle*.

Na píseň upozorňuje i K. Konrád a vyzdvihuje její melodii.³¹ Přestože je v kancionálech 16.století u této písně odkazováno na latinskou *Surgit in hac die christus Dominus*, kterou nalezneme v notovaném rukopisném **Vyšebrodském sborníku** z roku **1455**, domnívá se, že původní byl český text.

O živosti písně a jejím ústním tradování s českým textem již v 15.století svědčí její záznam v **Kolínském kancionálu**, o kterém bylo blíže pojednáno již při jeho zmínce u písně *Kristus příklad pokory*. Zde je notován incipit písně melodicky zcela shodně, odhlédneme-li od polohy písně – s **Weisseho** záznamem písně v německém znění – *Christus ist erstanden*, liší se ovšem rytmicky.³² Rytmická odlišnost je podle nás daná především různými texty, a je tedy pravděpodobnější, že se píseň zpívala tak, jak je zapsána roku **1517**.

Opět tedy nalézáme příklad písně, jejíž nápěv převzal **J. Roh** z **Weisseho** kancionálu, ovšem jejíž nápěv byl již s českým textem v širokém povědomí lidu díky ústní tradovanosti. O té svědčí i její zařazení do **utrakvistických kancionálů** i **kancionálů bratří Habrovanských (1522, 1530, 1531)**.

Do **kancionálu** z roku **1541** se však již dostává verze německá, které se drží bratrská redakce ve všech kancionálech. Píseň znovu bez rytmických změn vydávají roku **1561, 1564, 1598 i 1659**. Pro domněnku, že se původní rytmozování písně již v 16.století vytratilo, svědčí i záznam z rukopisného **kancionálu** 16.století, **Poličského**.

Píseň je jednou z mála, kterou nalezneme ve zpěvníku ČCE i dnes ve frygickém modu. Zda bylo záměrné či mylné zaznamenání písně roku **1561** bez sníženého šestého stupně,

³¹ KONRÁD, KAREL. *Dějiny posvátného zpěvu staročeského*, Praha: 1881, s. 61

³² M.Weisse zapisuje píseň rytmicky konstantně, kdežto v incipitu Kolínského kancionálu se pravidelně střídá semibrevis a minima.

nedokážeme posoudit, jedná se však o výjimku, která se v jiných kancionálech neopakuje. Že šlo zřejmě o omyl můžeme vyvozovat z toho, že již roku **1564** je píseň v **Ivančickém kancionálu** zaznamenána v modu frygickém. Navíc víme, že J. Blahoslav v **Šamotulském kancionálu** neměl hlavní slovo a nebyl s jeho vydáním spokojen.³³

Modální charakter zřejmě měla ještě ve **Šteyerově kancionálu**, v barokizujících kancionálech **K. V. Holana Rovenského** a **J. J. Božana** je píseň podložena harmonizací, která ji ukotvuje v durové tónině, především generálbasovým závěrem, ač do melodiky písně nezasahuje, nepočítáme-li vypsane ozdobu.

V zápisech polohy písní je jasně vidět odlišnost verze písně z katolických a luterských zpěvníků od těch bratrské redakce.³⁴ Kromě jiné polohy písně zřejmě byla také píseň jinak ústně tradovaná melodicky, byť se jedná jen o drobnou změnu, v rámci našeho bádání jsme nezjistili, z jakých starších pramenů tyto záznamy písně vycházejí, když nejsou podobné těm bratrské redakce.³⁵

Na základě našeho srovnání současné verze písně ve zpěvníku ČCE s prameny 16. – 18. století bez ohledu na konfese shledáváme její současnou verzi za nosnou, vycházející z tradice, kterou velmi jednotně zaznamenala redakce Jednoty bratrské od roku 1541 až po exilový **kancionál J. A. Komenského** z roku **1659**. Její pozdější vývoj v katolických kancionálech nám neposkytl inspiraci pro její změny. Otázkou zůstává, proč se neudržel rytmický záznam písně, který jsme našli v **Kolínském rukopisném kancionálu** z počátku 16.století.

Na základě putování po stopách tří velmi rozšířených a známých předbělohorských písní jsme dospěli k několika dílčím závěrům, které by později mohly být potvrzeny či vyvráceny zkoumáním většího vzorku předbělohorských písní:

Pokud chceme zpívat písně tak, jak se zpívaly v době, kdy byly známé a rozšířené, nemůžeme se omezit jen na tradici bratrských tištěných kancionálů. Podle nás je důležité ekumenické hledisko, které nám potvrzuje i návaznosti kancionálů různých konfesí na sebe navzájem. Některé rukopisné kancionály, které sice mohou být jen záznamem místních zvyklostí v provozování daných písní, nám navíc naznačují, že píseň žila svým životem mezi lidmi napříč konfesemi a často i národnostmi, a její kodifikace tištěnými kancionály provozovací praxi dané písně neodpovídala. Bohužel, dochovaných rukopisných kancionálů máme dnes jen velmi malé množství, podle J. Sehnala se jedná jen o torzo toho, co tehdy mezi lidmi kolovalo.³⁶ U nářevů evangelických písní navíc hraje velkou roli to, že byly do Rohova kancionálu přejímány z kancionálu německého, kde nářev podléhal změnám daným německým textem.

³³ SMÉKALOVÁ, KATEŘINA. Kancionál Jana Roha a kancionál Ivančický: diplomová práce. Brno, Masarykova univerzita, Ústav hudební vědy, 2007, s. 17

³⁴ M. V. Šteyer nejspíše přebírá verzi J. Rosenpluta, katolický zpěvník Jiříka Hlohovského z roku 1622 se liší v zápisu písně jak od bratrské redakce, tak od obou výše zmíněných katolických zpěvníků.

³⁵ U T. Závorky a M. V. Šteyera, Rovenského i Božana je melodickou změnou, že 4. fráze začíná na spodním 7. stupni nikoli 1. stupni jako dnes.

³⁶ SEHNAL, JIŘÍ. Úkoly pro českou katolickou hymnologii in *Omnibus fiebat omnia: kontexty života a díla Fridricha Bridelia SJ (1619-1680)*, Praha: 2010, s.140.

4 27 předbělohorských písní, které nalezneme v současném zpěvníku ČCE

Pro další potvrzení či vyvrácení dílčích závěrů jsme z 71 písní současného zpěvníku ČCE, které mají nápěv i text z doby předbělohorské, vybrali 27 písní a po melodické, rytmické, harmonické stránce, po stránce frázování a klíčování jsme je popsali v níže uvedených tabulkách. Řadíme je vzestupně podle čísla, které písním náleží v současném zpěvníku ČCE:

4.1 *Hospodin Pán Bůh svatý č.155*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1505Fra	Pacis hec sunt munera	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1541Roh	Hospodin Pán Buoh svatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1545Pol	Hospodin pan Buh svatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1564Iva	Hospodin Pán Bůh svatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1598Pis	Hospodin Pán Bůh svatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	f
1620Kan	Hospodin Pán Bůh ssvatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1659Kom	Hospodin Pán Bůh svatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1683Šte	Hospodin Pán Bůh Svatý	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1685Kan	Pod večer tvá čeládka	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1694Rov	Ó Bože Abrahamův, n. Každý duch chváliž Pána.	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	Procít'. srdcem zpív.	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	Nuž, chválu vzdejme Bohu.	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Hospodin, Pán Bůh svatý	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský D	g

4.2 *Práci denní vykonavše č.224*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Blah	Práci denní	ČCE	ČCE	ČCE	F jónský	f

	vykonavše					
1564Iva	Práci denní vykonavše	odlišnost	ČCE	ČCE	F jónský	c
1598Pis	Práci denní vykonavše	odlišnost	ČCE	ČCE	F jónský	c
1620Kan	Práci denní vykonavše	ČCE	ČCE	odlišnost	F mixolydický	f
1659Kom	Práci denní vykonavše	ČCE	ČCE	ČCE	F jónský	c
1683Šte	Práci denní vykonavše	ČCE	ČCE	odlišnost	F jónský	f
1719Bož	Hospodine, uslyš hlas můj	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Ej nuž Páně služebníci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	Rok starý miji v té době n. Bůh ohněm svaté.	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1727Kon	Hospodine, uslyš hlas můj	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1749Pat	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Práci denní vykonavše	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.3 Ó Jezu Kriste, Synu Panny čisté č.240

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Ó Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	f
1561Bla	Ó Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský A	c
1564Iva	Ó Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	f
1587Hra	Ó Jezu Kriste	nenaznačeno	odlišnost	ČCE	dórský D	f
1606Kan	Aula Regia es facta	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Retůj nás Pane	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Ó Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský A	c
1685Kan	Retuj nás Pane	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace

1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Ó Jezu Kriste	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský F	g

4.4 *Prozpěvujme všichni k chvále č.242*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1561Bla	Prozpěvujmež všickni k chvále	ČCE	ČCE	ČCE	jónský F	c
1598Pis	Prozpěvujmež všickni k chvále	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský F	c
1620Kan	Prozpěvujmež všickni k chvále	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský F	c
1683Šte	Prozpěvujmež všickni k chvále	ČCE	odlišnost	odlišnost	jónský F	c
1685Kan	Přeblahosla- vený člověk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Přeblahosla- vený člověk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Prozpěvujme všichni k chvále	viz příloha	viz příloha	viz příloha	D dur	g

4.5 *Ve jméno Krista doufáme č.244*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1541Roh	Ve jméno Krista	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský g	c
1564Iva	Ve jméno Krista	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský g	c
1598Pis	Ve jméno Krista	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský g	c
1606Záv	Ve jméno Boží	odlišnost.	odlišnost	odlišnost	jónský g	c
1659Kom	Ve jméno Krista	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský g	c
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Ve jméno Krista doufáme	viz příloha	viz příloha	viz příloha	C dur	g

4.6 *Vítej, Jezu Kriste* č.262

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Vítej, Jezu Kriste	odlišnost	ČCE	ČCE	dórský D	f
1545Pol	Vítej Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	f
1559Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Vítej Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	f
1593Kan	Ave gloriosa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1606Záv	Vítej Jezu Kriste	odlišnost	ČCE	ČCE	dórský D	f
1606Kan	Ave gloriosa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Vítej Jezu Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	f
1631Sess	Ave gloriosa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1642Dek	Ave gloriosa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Vítej Jezu Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	dórský G	c
1683Šte	Vítej Jezu Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	dórský D	f
1694Rov	Vítej Jezu Kriste	ČCE	odlišnost	odlišnost	dórský E	c, pro 2.sloku f
1717Kle	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Ave gloriosa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Vítej, Jezu Kriste	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský E	g

4.7 *Všichni věrní křesťané* č.264

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1541Roh	Všichni věrní křesťané	13 slabik	ČCE	ČCE	jónský C	c
1545Pol	Všichni věrní křesťané	13 slabik	ČCE	ČCE	jónský C	c

1559Kan	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Všichni věrní křesťané	ČCE	ČCE	ČCE	jónský F	f
1564Iva	Všichni věrní křesťané	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	c
1593Kan	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Všichni věrní křesťané	13 slabik	ČCE	ČCE	jónský C	c
1606Kan	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1631Sess	Táž nota	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1642Dek	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Všichni věrní křesťané	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	c
1683Šte	Jakož o tom proroci	ČCE	odlišnost	odlišnost	D dórský	c
1685Kan	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1694Rov	Jakož o tom proroci	ČCE	odlišnost	odlišnost	G dórský	c i f
1710Mill	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1712Ros	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Sla	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1720Blas	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	Jakož o tom proroci	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Všichni věrní křesťané	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g klíč

4.8 Otce nebeského pochvalme z milosti č.280

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1517Kol	Otce nebeského; Množit' jsou	nepravidelné- 12slabik/ 6 - 7slabik	ČCE	neúplná	jónský F	c

	skládali					
1530/ 6Hab	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1522Miř	Všemohúcí bože cos; Svatých apoštolů; Mnozíť jsou skládali;	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1541Roh	Otce nebeského	12 - 13 slabik	odlišnost v 1.frázi	ČCE	jónský F	c
1545Pol	Otce nebeského	6 - 7 slabik	odlišnost v 1.frázi	ČCE	jónský F	c
1559Kan	Ave rubens	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Otce nebeského	ČCE	ČCE	ČCE	jónský F	f i c
1564Iva	Otce nebeského	ČCE	ČCE	ČCE	jónský F	f i c
1587Hra	Otce nebeského	ČCE	neúplná notace - ČCE	neúplný - ČCE	jónský F	f i c
1593Kan	Ave rubens	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Otce nebeského	1. a 2.fráze spojeny	ČCE	ČCE	jónský F	f i c
1606Záv	Otce nebeského	ČCE	odlišnost v 1.frázi	ČCE	jónský F	f
1606Kan	Ave Rubens	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Otce nebeského	1. a 2.fráze spojeny	ČCE	ČCE	jónský F	c
1642Dek	Svatých apoštolův, Božích mučedlníků	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Otce nebeského	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	c
1683Šte	Otce nebeského	ČCE	ČCE	ČCE	jónský F	c
1685Kan	Ave Rubens	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	Otce nebeského syn	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace

1748Pet	Vítej Jezu Kriste	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Otce nebeského	6 - 7slabik	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.9 *Lásku syna Božího č.309*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Umučení našeho Pána	nelze posoudit - jiný text	ČCE	ČCE	dórský D	f
1561Bla	Lásku Syna Božího	ČCE	ČCE	odlišnost	dórský A	c
1598Pis	Lásku Syna Božího	odlišnost	ČCE	ČCE	dórský G	c
1620Kan	Umučení našeho Pána	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Umučení našeho Pána	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1685Kan	Umučení našeho Pána	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Umučení našeho Pána	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Umučení našeho Pána	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	Umučení našeho Pána	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Lásku Syna Božího	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský G	g

4.10 *Pamatujme všichni věrní č.313*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský A	c
1545Pol	Pamatujmež všickni	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský A	c

	věrní					
1559Kan	Náš milý tatíčku s nebe	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	ČCE	dórský / aiolský D	f
1564Iva	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	ČCE	dórský / aiolský D	f
1585Hra	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský A	c
1593Kan	Náš milý tatíčku	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	ČCE	dórský / aiolský D	f
1606Záv	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský A	c
1606Kan	Náš milý tatíčku	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	odlišnost	ČCE	aiolský A	c
1642Dek	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	odlišnost	ČCE	aiolský G	c
1659Kom	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	odlišnost	ČCE	aiolský A	c
1685Kan	Povstaň každá duše věrná	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1683Šte	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	odlišnost	ČCE	aiolský A	c
1694Rov	Pamatujmež všickni věrní	ČCE	ČCE	odlišnost	aiolský A	c, pro 2.sloku f
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace

ČCE	Pamatujme všichni věrní	2 f. 8 slabik, 3.f. 7 slabik	viz příloha	viz příloha	g moll	g
-----	-------------------------------	---------------------------------	----------------	----------------	--------	---

4.11 Těšiteli ducha svatý č.363

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1541Roh	Těšiteli duše svatý	odlišnost	odlišnost	ČCE	jónský F	f
1545Pol	Těšiteli duše svatý	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský F	c
1598Pis	Těšiteli duše svatý	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský F	f
1620Kan	Těšiteli Duše svatý	odlišnost	odlišnost	ČCE	jónský F	f
1659Kom	Těšiteli duchu svatý	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	c
1683Šte	Budiž slavně veleben a další	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	Spivejmež všichni vesele	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Prosmež všickni	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1749Pat	Zpívejmež všickni vesele	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Těšiteli, duchu svatý	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.12 Zavítej k nám, Duchu Svatý č.366

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	Zavítej k nám Duše svatý	ČCE	odlišnost	odlišnost	mixolydický G	c
1564Iva	Zavítej k nám Duše svatý	ČCE	ČCE	odlišnost	lydický B	f

1598Pis	Zavítej k nám Duše svatý	ČCE	ČCE	odlišnost	lydický F	f
1620Kan	Hospodine uslyš hlas můj	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Zavítej k nám Duchu svatý	ČCE	ČCE	odlišnost	G lydický	c
1685Kan	Hospodine, uslyš hlas můj	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Hospodine, uslyš hlas můj	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Bož	O přeslavná Paní světa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1727Kon	O přeslavná Paní světa	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	Pane budiž chvála	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Hospodine, uslyš hlas	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Zavítej k nám, Duchu svatý	viz příloha	viz příloha	viz příloha	B dur	g

4.13 Vzdejme chválu nebeskému pánu č.386

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Vzdejmež chválu nebeskému Pánu	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1559Kan	Nebeský Pán, aťby dokázal k nám	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Bla	Vzdejmež chválu nebeskému Pánu	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1564Iva	Vzdejmež chválu nebeskému	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c

	Pánu					
1584Pol	Nebeský Pán, aťby dokázal k nám	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1593Kan	Nebeský Pán, aťby dokázal k nám	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Vzdejmež chválu nebeskému Pánu	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1606Záv	Nebeský Pán ať by dokázal nám	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1606Kan	Nebeský Pán aby dokázal	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Nebeský Pán ať by dokázal nám	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Vzdejmež chválu nebeskému Pánu	ČCE	ČCE	ČCE	dórský D	c
1683Šte	Nebeský Pán, aťby dokázal".	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Bož	Nebeský Pán, aby dokázal nám	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Vzdejme chválu nebeskému Pánu	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský C	g

4.14 Takto volá č.387

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1541Roh	Taktoť	ČCE	odlišnost	odlišnost	dórský D	f

	volá					
1559Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1561Blah	Národové zpohanili	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1567Miř	Taktoť volá	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1587Hra	Taktoť volá	ČCE	odlišnost	odlišnost	dórský D	f
1593Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Národové zpohanilí	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1606Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Taktoť volá	Taktoť volá	odlišnost	odlišnost	dórský G	c
1659Kom	Taktoť volá	ČCE	odlišnost	odlišnost	dórský A	c
1683Šte	Taktoť volá	ČCE	odlišnost	odlišnost	dórský A	c
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Kommt her zu mir,	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	Nezoufej, stádečko malé	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1719Bož	Takto volá	ČCE	odlišnost	odlišnost	dórský G	c
1720Blas	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1727Kon	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1749Pat	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Takto volá	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský G	g

4.15 Ej, lidé v pravdě kající č.389

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Blah	Aj lidé	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	f

	právě kající					
1564Iva	Aj lidé právě kající	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	f
1598Pís	Aj lidé právě kající	ČCE	ČCE	ČCE	frygický E	f
1620Kan	Ej, lidé právě kající	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	f
1710Mill	Všichni lidé, kteříž spíte	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	Všichni lidé, kteříž spíte	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Pán Ježíš lidu	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Ej, lidé vpravdě kající	viz příloha	viz příloha	viz příloha	frygický E	g

4.16 *Aj, jak jsou milí tvoji příbytkové č.398*

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1541Roh	Aj jak jsou milí	ČCE	odlišnost.	ČCE	jónský C	f
1561Bla	Aj jak jou milí	ČCE	ČCE	ČCE	jónský G	c
1559Kan	Jižť mi Pán Zdeněk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1564Iva	Aj jako jsou milí	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	f
1593Kan	Jižť mi pán Zdeněk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	Aj jak jsou milí	odlišnost	odlišnost	ČCE	jónský C	f
1606Kan	Jižť mi pan Zdeněk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Aj jak jsou milí	odlišnost	odlišnost	ČCE	jónský C	f
1659Kom	Aj jak jsou milí	odlišnost	ČCE	ČCE	jónský F	c
1710Mill	Pamatuj, člověče	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez	bez	bez	bez

			notace	notace	notace	notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Aj, jak jsou milí	viz příloha	viz příloha	viz příloha	D dur	g

4.17 Již Babilón velmi klesá č.400

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina/ modus	klíč
1541Roh	Jižť Babilon	ČCE.	odlišnost	poslední fráze odlišnost	jónský F	c
1561Blah	Již Babilon	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský F	c i f
1564Iva	Jižť Babylon	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	f
1598Pis	Jižť Babilon	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský G	f
1710Mill	Pochvalmež my Boha nyní	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Již Babilón	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.18 Pane Ježíši Kriste č.404

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Pane Ježíši Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1561Bla	Pane Ježíši Kriste	ČCE	ČCE	ČCE	jónský C	c
1564Iva	Pane Ježíši Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský F	f
1585Hra	Pane Ježíši Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1598Pis	Pane Ježíši Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1606Záv	Pane Ježíši Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1606Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Budiž slavně veleben	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Pane Ježíši Kriste	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1683Šte	Pane Ježíši Kriste	ČCE	zcela odlišnost	zcela odlišnost	jónský F	c

1685Kan	Budiž slavně veleben	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Budiž slavně zveleben	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	Budiž slavně veleben	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Pane Ježíši Kriste	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.19 Věčný Králi, Pane náš č.414

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	Věčný Králi Pane náš	odlišnost	ČCE	ČCE	dórský D	f
1564Iva	Věčný Králi Pane náš	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1598Pís	Věčný Králi Pane náš	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1620Kan	Věčný Králi Pane náš	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1659Kom	Věčný Králi Pane náš	odlišnost	ČCE	ČCE	dórský G	c
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1717Kle	Dobrý skutky, Ježíši	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1720Blas	Dobrý, sladký Ježíši	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Věčný Králi, Pane náš	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský G	g

4.20 V širý svět blud vyšel- původně Blud se zhusta rozšel č.415

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1530Pís	V širý svět blud vyšel	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace

1541Roh	Blud se zhusta rozšel	ČCE	ČCE	ČCE	jónský F	c
1561Bla	Blud se zhusta rozšel	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský F	c
1564Iva	Blud se zhusta rozšel	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský F	c
1585Hra	Blud se zhusta rozšel	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský F	c
1598Pís	Blud se zhusta rozšel	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský F	c
1620Kan	Blud se zhusta rozšel	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský F	c
1659Kom	Blud se zhusta rozšel	ČCE	ČCE	odlišnost	jónský F	c
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	V širý svět blud vyšel	viz příloha	viz příloha	viz příloha	C dur	g

4.21 Sláva Bohu na výsosti č.445

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1541Roh	Sláva Bohu na výsosti	ČCE	odlišnost	ČCE	mixolydický G	c
1564Iva	Sláva Bohu na výsosti	ČCE	odlišnost	ČCE	mixolydický G	c
1598Pís	Sláva Bohu na výsosti	ČCE	odlišnost	ČCE	mixolydický G	c
1659Kom	Sláva Bohu na výsosti	ČCE	odlišnost	ČCE	mixolydický G	c
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Sláva Bohu na výsosti	viz příloha	viz příloha	viz příloha	C dur	g

4.22 Všichni hříšní k vodám pojd'te č.463

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	Všickni hříšní	ČCE	ČCE? pokud dnes není pomlka	ČCE	jónský C	c i f
1564Iva	Všickni hříšní	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1598Pís	Všickni hříšní	ČCE	odlišnost	odlišnost	jónský G	c i f
ČCE	Všichni hříšní	viz příloha	viz příloha	viz příloha	B dur	g

4.23 Kdož by chtěl erbován býti č.469

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1620Kan	Kdož by chtěl erbován býti	odlišnost	odlišnost	ČCE	dórský G	nenalezen
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Kdož by chtěl erbován býti	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský E	g

4.24 Nuž všichni, kdo jste žízniví č.490

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	Nuž všickni kdož jste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1564Iva	Nuž všickni kdož ste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1598Pis	Nuž všickni kdož ste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1620Kan	Nuž všickni kdož jste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1659Kom	Nuž všickni kdož ste	ČCE	ČCE	ČCE	dórský G	c
1685Kan	Nuže milí tovaryši	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Nuže milí tovaryši	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Pán Ježíš lidu	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Nuž všichni, kdo jste žízniví	viz příloha	viz příloha	viz příloha	dórský E	g

4.25 V svědomí svém rozvrazení č.491

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	V svědomí svém	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c

1564Iva	V svědomí svém	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1593Kan	O, blahoslavený člověk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1598Pís	V svědomí svém	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1606Kan	O blahoslavený člověk	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1620Kan	Aj nuž važmež všickni nyní	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	V svědomí svém	ČCE	odlišnost	ČCE	jónský C	c
1685Kan	Vímť já, jemuž vy	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	Vímť já, že můj vykupitel	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	V svědomí svém	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.26 Voláme z hlubokosti č.492

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	Volámeť z hlubokosti	3. a 4.f. spojeny	ČCE	ČCE	jónský F	c
1564Iva	Volámeť z hlubokosti	3. a 4.f. spojeny	ČCE	ČCE	jónský F	c
1598Pís	Volámeť z hlubokosti	3. a 4.f. spojeny	ČCE	ČCE	jónský F	c
1620Kan	Ó jak hrozná trápení přišla na křesťany...	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1659Kom	Ját' sem hotov Bože můj	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1685Kan	Ó jak hrozná trápení	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	O jak hrozná trápení	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	Hříchy své, s Bohem úmluva	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1748Pet	Ó, jak hrozná trápení	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace

1753Sar	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Voláme z hlubokosti	viz příloha	viz příloha	viz příloha	D dur	g

4.27 Proč se pneš, ó člověče č.516

zkratka pramene	nápěv	frázování	rytmus	melodie	tónina / modus	klíč
1561Bla	Proč se pneš ó člověče	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský D	c i f
1564Iva	Proč se pneš, ó člověče	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský D	c i f
1598Pis	Proč se pneš ó člověče	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský D	c
1620Kan	Proč se pneš ó člověče	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský D	f
1659Kom	Proč se pneš, ó člověče	ČCE	ČCE	ČCE	aiolský D	c i f
1685Kan	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1710Mill	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1737Sar	Nakloněnému k nádhernosti a pýše	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
1753Els	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace	bez notace
ČCE	Proč se pneš, ó člověče	viz příloha	viz příloha	viz příloha	F dur	g

4.28 Pohled na předbělohorskou píseň v současném zpěvníku ČCE rozšířený o 27 dalších písní:

Podrobné zkoumání a popis vybraných písní s nápěvem i textem z doby předbělohorské nám umožňuje několik důležitých zjištění:

Třetina z nich má své počátky spjatý nikoli s Jednotou bratrskou, ale se středověkými písněmi, které v latinském znění nalezneme v pramenech konce 15.století. Nápěv je tedy spojen s množstvím kontrafakt vzniklých v pohusitské době. Fungovaly tyto nápěvy s daným textem jen v rámci zpěvníků bratrské redakce, nebo je možné díky jejich původu a tedy i velké rozšířenosti nápěvu, nalézt jejich různé verze i v kancionálech jiných konfesí? Podívejme se na jednotlivé písně z tohoto hlediska podrobněji:

Píseň *Vítej Jezu Kriste* nese text bratra Jana Augusty, který do Jednoty bratrské vstoupil roku 1521.³⁷ Notovaný incipit písně ovšem nalezneme již v rukopisném latinsko – českém kancionálu z roku **1499** s latinským textem *Ave gloriosa*, který je dále obsažen také v rukopisném graduálu **Franusově**, zatím neúplný. Teprve v rukopisném graduálu bakaláře **Martina z Vyskytné** z roku **1512** můžeme identifikovat nápěv shodný s nápěvem písně *Vítej Jezu Kriste*. O jeho oblíbenosti a rozšířenosti svědčí i výskyt nápěvu v rukopisném

³⁷

Melodiarium, Dostupné z: <http://www.firmadat.cz/melodiarium/>, cit.19.5.2012

kancionálu z Vodňan, kde náleží hned dvěma kontrafaktům, písním *Zdráva bud' přeslavná Matko Ježíšova*, tedy překladu latinského textu do češtiny, a *Radost nevýmluvná nyní nám nastává*.³⁸

S bratrským textem je píseň poprvé uvedená až v **kancionálu Jana Roha z roku 1541**. Teprve po vydání tohoto kancionálu se píseň může šířit i do jiných kancionálů s tímto textem. Kromě luteránů (**1606**) ji najdeme také u katolíků (**1631, 1683**), o její živosti v 16.století svědčí i její rukopisný doklad (**1545**).

Velmi podobnou genezi má píseň *Aj, jak jsou milí tvoji příbytkové*. Bratr Jan Augusta český text vytvořil na nápěv latinské písně *Auroram lucis visitat Gabriel* dochovaný nám z roku **1505**. Píseň se však s tímto textem nerozšířila do katolických kancionálů a na nápěv se zpívalo velké množství jiných českých i latinských písní.

Nápěv písně *Všickni věrní křesťané* nalezneme poprvé ve **Vyšebrodském rukopisu** z roku **1455**, ovšem pouze jeho začátek, a to u latinské písně *Gaudeamus pariter*. Celý je obsažen v již výše jmenovaném kancionálu z roku **1499** u písně *Ave virgo virginum*, obě latinské písně pak sdružuje **Franusův kancionál**. Autorem textu českého kontrafakta je bratr Martin Michalec, ovšem dříve se vyskytovala píseň s českým textem *Jakož o tom proroci*. Ten nalezneme poprvé v **Miřinského kancionálech**, o jejichž souvislosti s bratrskými již bylo pojednáno v jiné části této práce. Podle dochovaných pramenů se zdá, že nápěv byl znám spíše s textem *Jakož o tom proroci*, ale přesto je doložitelné i putování písně s Michalcovým textem kancionály nebratrskými.

Pro píseň, která do bratrských zpěvníků přešla z německého prostředí, *Zavítej k ním Duchu svatý*, byla nápěvnou předlohou latinská píseň *Nunc sancte nobis Spiritus*.³⁹

U písně *Pamatujme všichni věrní* nelze s jistotou určit, zda nápěvnou předlohou byla latinská píseň *Salve auctor nostre vite*, nebo česká píseň *Chvalmež Boha vždy dobrého všem hříšným milostivého*, jejíž notovaná část je doložena v **Kolínském kancionálu**. Píseň s textem *Pamatujmež všickni věrní* od neznámého autora, který poprvé nalezneme v **Rohově kancionálu** se ovšem rychle rozšířil i do kancionálů jiných konfesí.

Také pro píseň *Vesel se této chvíle* existuje jak doklad notace části písně s českým textem v Kolínském kancionálu, tak nápěv existující s textem latinským - *Depromemus laudes pie genitrici* nalezený ve **Franusově kancionálu**. I tato píseň se jakožto velmi oblíbená s českým textem dále šířila mezi utrakvisty, habrovanskými, katolíky i Jednotou bratrskou. Nejinak tomu bylo u písně *Otce nebeského*, jejíž text vytvořil bratr Jan Pausteník. Její nápěv byl nalezen v několika pramenech konce 15. a počátku 16.století u písně *Ave rubens rosa*, ale také v **Kolínském kancionálu** s daným českým textem. Její počátek i další život je tedy spojen se všemi konfesemi.

Na vzorku předbělohorských písní můžeme doložit, že nemají ryze bratrské kořeny a že tedy k jejich nápěvům je třeba přistupovat komplexněji bez ohledu na konfesní příslušnost zpěvníků a je třeba její současnou podobu nevyvozovat pouze ze zpěvníků Jednoty bratrské.

Část předbělohorských písní má svůj původ v Německu. Pronikání německých nápěvů do kancionálů 16.století blíže zkoumal Jan Kouba. Podle něho bylo Německo jedním z hlavních inspiračních zdrojů českých kancionálů hlavně v 16.století. V rámci Jednoty bratrské docházelo k přímým stykům s Německem především po smrti bratra Lukáše, kdy dochází k odklonu Jednoty bratrské od tradicionalismu. Německé nápěvy se ale objevují

³⁸ Tamtéž, cit. 19.5.2012

³⁹ Melodiarium, Dostupné z: <http://www.firmadat.cz/melodiarium/>, cit.19.5.2012

také v okruhu moravské luteránské církve (1576, 1602, 1620), ohlasy měla v té době dokonce i německá píseň katolická.⁴⁰

Současný zpěvník ČCE na tyto zdroje u předběllohorských písní nezapomíná, většina předběllohorských původně německých písní pochází od **Martina Luthera**, který žil v letech 1483 - 1546. Příkladem je píseň *Ve jméno Krista doufáme*, kterou s českým textem nalezneme poprvé v **Rohově kancionálu**. Předlohou jí byla píseň *In Gottes Namen fahren wir*. Dalším příkladem je píseň *Zavítej k nám Duchu Svatý*, jejíž nápěv sice nalezneme také s latinským textem, do bratrských zpěvníků však podle J.Kouby přechází až z německého prostředí konkrétně díky písni Martina Luthera *Komm Gott Schöpfer Heiliger Geist besuch*.⁴¹ Třetím příkladem je píseň *Sláva Bohu na výsosti*, která vychází z písně *Gelobet seist du Jesu Christ* a její nápěv má také velké množství dalších písní u **M. Weisseho**. U této písně si dovoluujeme upozornit na možné úskalí, které je s přebíráním nápěvů z němčiny spojeno: při překladu písně je často nutné učinit i rytmické úpravy, které v původních pramenech obvykle jsou, ovšem zásahem redaktorů současného zpěvníku ČCE neznídko dochází k návratu k německému zápisu. Na tento fakt upozorňujeme i s doporučením přihlídnout při tvorbě nového zpěvníku k dochovaným českým verzím písně.⁴²

K německým vlivům na předběllohorskou píseň v současném zpěvníku ČCE lze tedy dodat jen to, že jsou ve zpěvníku podrobně a důsledně zpracovány, ale pro současnou praxi je nosná podle nás verze písně, která se rozšířila s textem českým a nemá smysl se vracet k rytmicizaci funkční pouze s textem německým. Tímto shrnutím se dostáváme k rytmické stránce písní předběllohorských kancionálů:

Rytmus je u písně její nejvíce variabilní složkou. I v rámci bratrské redakce lze nalézt obměny především ve způsobu zakončování frází (nota longa, koruna nad notou, a dal.), kladení či vynechávání pomlky mezi frázemi i uvnitř frází písní, velmi nejednotná je rytmicizace melismatických částí písní.

Toto zjištění lze doložit mnoha konkrétními příklady: Píseň *Prozpěvujmež všickni k chvále* byla zřejmě zpívána v třídobém metru, což usuzujeme z jejího prvního záznamu v **Šamotulském kancionálu**. Jeho záznamy však nejsou důsledné, tedy zřejmě i provozovací praxe byla v tomto ohledu v 16.století nejednotná. Tuto rytmickou nepravidelnost a jejím důsledkem i nepřírozené kladení důrazů vyrovnává až **M. V. Šteyer** zápisem, který píseň posouvá do dvoudobého metru.⁴³ V dnešním zpěvníku ČCE se ovšem držíme striktně nepravidelného zápisu z **Blahoslavova kancionálu** z roku 1561. Odkud **M. V. Šteyer** rytmickou úpravu písně čerpal? To s dnešním poměrem dochovaných a nedochovaných pramenů zřejmě nemůžeme s jistotou určit. Stejný nápěv však má i píseň *Posel Otce nebeského*, jejíž nápěv je zároveň doporučen k zde nenotované *Prozpěvujmež všickni k chvále* v **Ivančickém kancionálu**, tedy kancionálu, o kterém jsme se již výše zmiňovali jako o oproti **Šamotulskému kancionálu** dle slov samotného **Blahoslava** lépe

⁴⁰ KOUBA, JAN, Německé vlivy v české písni, 16. století. In: Miscellanea musicologica XXVII-XXVIII, Praha: 1975, s. 125 - 130

⁴¹ Tamtéž, s.153

⁴² Současný zápis písně překvapí začátkem osminovou notou s pokračováním sedmi čtvrtými notami a ukončením fráze osminovou pomlčkou. Drží se tak původní německé verze.

Ve všech dostupných kancionálech 16. a 17.století však píseň začíná pomlčkou odpovídající délkou hodnotě následující noty. Pomlka má své zřejmě opodstatnění českým podložením textu, kdy se mění krátká nepřizvučná německá slabika Ge- na přízvučnou dlouhou českou slabiku Slá- .

⁴³ M. V. Šteyer 1.frázi začíná pomlčkou semibrevis, 2.frázi končí notou brevis namísto třídobé hodnoty noty, píseň zakončuje notou longa. Dodáním pomlky na začátek písně se narušuje nutnost vnímání písně jako třídobé, hlavně ale elegantně řeší nevhodné přenesení těžké doby u slova *prozpěvujme* na poslední slabiku. Zpěvák díky Šteyerovi nevyrazí –me, ale důraz se přenesse na předcházející slabiku.

zpracovanému. Nápěv písně se se **Šteyerovým** shoduje v zápisu první fráze a dvoudobém metru.

V předchozím oddíle věnovaném německým vlivům na předbělohorskou píseň nebyla zmíněna píseň *Takto volá sám Syn Boží*. Nepochází od Martina Luthera, ale její německé předlohy jsou v současném zpěvníku ČCE přiznané a také v Melodiariu vyhledatelné. Píseň je dnes předznamenána 3, což značí doporučení zpívat ji v trojdobém metru. Takovou tendenci však v žádné notované starší české verzi nenalezneme. Opět tedy narážíme na nerespektování přizpůsobení původně německého nápěvu českému textu především kvůli rozdílné sylabotónice.⁴⁴ Ze zkoumaných verzí bychom vyzdvihli jako nejméně komplikovanou a nejzpečnějši opět tu verzi, kterou nalezneme u **M. V. Šteyera**. Nezačíná pomlkou ani nesmyslně dlouhou notou na krátkou slabiku, celými notami podkládá pouze konce frází a dlouhé slabiky, neztěžuje píseň melismaty. Pátráním po možných zdrojích **Šteyera** nápěvu nás znovu, stejně jako u předešlé písně, zavede k **Ivančickému kancionálu**, kde je nápěv použit pro píseň *Národové zpohanili*, na který se zde odkazuje i píseň *Takto' volá*.

Jako nevhodný zdroj nápěvu písně musíme označit **Šamotulský kancionál** i v případě písně *Pane Ježíši Kriste*. Od této a tedy i současné verze písně se liší její zápis v jiných bratrských kancionálech (**1541, 1564, 1659**) shodně s luterským kancionálem (**1606**), pouze s výjimkou **Písní 1598**. Živost tohoto většinového zápisu rytmu navíc dokládá i rukopisný **kancionál Hradecký (1585)**.⁴⁵ Vzhledem k ojedinělému zápisu písně v **Šamotulském kancionálu** s podle nás nefunkčními pauzami před druhou a čtvrtou frází i k odkazu na nejstarší dochovaný zápis písně, se přikláníme k jejich odstranění.

Píseň *Kdož by chtěl erbován býti* zastupuje v našem výběru písně, které byly redaktory současného zpěvníku ČCE upravovány bez východiska ve starších pramenech. Takovou úpravou je narušování jejího pravidelného třídobého metra. Píseň je jedinou, jejíž nápěv byl převzat z novoutrakvistického kancionálu zvaného **Pražský, který vytiskl roku 1620 Daniel Karel z Karlsperga**.

Již jsme výše narazili na problematický přepis rytmizace melismat. Jejich zápis byl v průběhu 16. – 18. století velmi nejednotný a směřoval k prodlužování délek not v melismatu v době baroka, což by mohlo vypovídat o celkově pomalejším zpěvu těchto písní v barokní době. Tento výsledek bádání lze doložit příkladem ve své době oblíbené písně *Pamatujme všichni věrní*. Její zápis je po celé 16. století jednotný, od 17. století však napříč konfesemi dochází k rozvolňování povědomí o zpěvu melismat.⁴⁶

⁴⁴ Významné odlišnosti od současné verze nalezneme již v nejstarší verzi písně (1541): Na začátku vidíme semibrevis pomlku a semibrevis notu oproti současné půlové, namísto všech třídobých not jsou noty brevis stejně jako u M. V. Šteyera. Chybí pomlky a najdeme i další dílčí odlišnosti.

⁴⁵ V kancionálech z let 1541, 1564, 1585, 1606, 1659 je první fráze shodná se současnou verzí, druhá fráze ale ani v jednom z kancionálů nezačíná pomlkou. Na slově *zajisté* první sloky je ve všech kancionálech nepravidelný rytmus, většinou je druhá nota melismatu brevis. Před poslední frází opět není v žádném z kancionálů pomlka a melisma je řešeno nepravidelně.

⁴⁶ Základní rytmickou hodnotou je v dnešním zápisu nota čtvrtěová, v pramenech pak nota semibrevis. Rytmicky se píseň odlišuje ve čtyřech pramenech a jedná se především o různou práci s melismaty na slabikách –vši- a –ho- první sloky: V Kancionálu 1620 jsou melismatické noty delší hodnoty – noty brevis oproti dnešním čtvrtěovým hodnotám. V Dekakordu lze odlišnost nalézt v melismatech na 5. a 6. slabice 1. fráze a na 5. slabice 2. fráze. Zde jsou také noty brevis narozdíl od dnešních čtvrtěových. Závěrečná fráze se odlišuje dvojnásobnou hodnotou délky not na 4. a 5. slabice. Zcela shodně s Dekakordem zapisuje píseň také Jan Amos Komenský. U M. V. Šteyera je rytmus písně odlišný v melismatech, které jsou prodlouženy: na slově *všickni* první sloky a slabice –ho (*Božího*). Zde tedy zpíváme noty brevis oproti čtvrtěovým, stejně jako v Dekakordu, v němž jsou melismata zapsána obdobně. Slovo první sloky *žalosti* je podloženo notou brevis, semibrevis a brevis (oproti dnešní půlové a čtvrtěovým).

Celkově lze shrnout, že rytmus písní podléhal již v průběhu 16. – 18. století nejvíce změnám a je dnes často obtížné vybrat tu nejvhodnější verzi písně. Při výběru nápěvu z několika od sebe se lišících pramenů bychom doporučili především na text písně a její plynulost.

Z vybraného vzorku písní lze soudit, že po melodické stránce se současný zpěvník ČCE u většiny písní věrně drží vybrané předlohy. Změny jsou pouze drobné v rozmezí intervalu sekundy a mají oporu v pramenech. Výjimku tvoří píseň *Ve jméno Krista doufáme*. U jmenované písně je změna oproti původním verzím opodstatněná a má oporu v **Komenského kancionálu**, míšení starých modů je pro současného věřícího již velmi nezpěvné.⁴⁷

S melodikou písně úzce souvisí její harmonické vnímání. Předbělohorské písně jsou zapsány ve starých modech, které jsou dnešnímu člověku s dur – mollovým cítěním velmi vzdálené. Přesto se rozhodli redaktoři současného zpěvníku ČCE u většiny písní respektovat jejich zápis v původních modech. O to více překvapí píseň *Zavítej k nám, Duchu svatý*. V Šamotulském kancionálu, ke kterému se zde odkazuje, ji najdeme v modu mixolydickém, v jiných bratrských kancionálech v lydickém modu. V současném zpěvníku se však nejedná ani o jeden ze zmíněných.⁴⁸ Zvýšený čtvrtý stupeň tóniny v dnešní verzi považujeme za zbytečný, pokud se tedy autoři přiklonili k mixolydickému modu, bylo by vhodnější ho udržet po celou píseň.

Další oblastí, která nám napovídá, jak byla píseň zpívána v průběhu 16. – 18. století je naznačení jejího frázování. V tomto hledisku se velká část písní od původních zápisů neliší, u části se přikláníme k pospojování dvou po sobě jdoucích frází v jednu z důvodu plynulosti písně. U těchto písní totiž nalezneme pro naše doporučení oporu v pramenech. Jsou to zejména písně: *Všichni věrní křesťané*, *Voláme z hlubokosti* a *Vesel se této chvíle*. Frázování bývá v kancionálech naznačeno různými způsoby. Jedním z prostředků je jejich záznam je přímé rozdělení melodie nápěvu pomlkami. Kromě nich ale většinou nalezneme, stejně jako dnes, mezi frázemi kolmé čáry. Dalším způsobem je oddělování syntaktické v rámci textu – čárkami, které navíc mohou být odlišeny od textu barevně (například u rukopisného **Poličského kancionálu**)

Poslední zamyšlení se nad současným zněním předbělohorských písní ve zpěvníku ČCE se týká odkazové praxe toho zpěvníku. Jak je možné dohledat v příloze této písně a jak již bylo zmíněno v samostatné kapitole věnované tomuto vydání zpěvníku, každá píseň nese v pravém horním rohu nad notovou osnovou letopočet, který má označovat původ nápěvu. „Po lomené čáře (/) následují označení dalších sbírek, které obsahují změny v nápěvu.“⁴⁹ Po přezkoumání těchto označení jsme u naprosté většiny písní našli mnohem větší počet pramenů, v kterých se píseň objevuje se změněným nápěvem, někdy dokonce zjevně jiný zdroj současného nápěvu. Je tedy otázkou, zda tyto letopočty u písně udávat, pokud ano, zda neuvést pouze první nám známý výskyt nápěvu.

⁴⁷ V současném zpěvníku změnili redaktoři oproti původní verzi 4. frází, v rámci které je u tří nejstarších kancionálů snížen třetí stupeň modu.

⁴⁸ Zde tedy dochází k odlišnosti v práci s čtvrtým a sedmým stupněm tóniny. Volba modu souvisí s melodickou změnou, kterou redaktoři současného zpěvníku učinili, či převzali z některého mladšího zpěvníku (19. nebo 20. století). V dnešní verzi je totiž vždy zvýšen sedmý stupeň tóniny a jednou, na konci druhé fráze, zvýšen čtvrtý stupeň. Ve starších verzích se však zachovává zvolený modus po celou píseň. V již zmíněných kancionálech je tedy sedmý stupeň nezvýšen, v jednom naopak není zvýšen čtvrtý stupeň, ale je vždy zvýšen stupeň sedmý v souladu s modelem.

⁴⁹ ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. *Evangelický zpěvník*. Karlsruhe: 1979, s.13

5 Použité zkratky:

1) zkratky názvů kancionálů:

1501Pís	kancionál „Písničky“
1505Fra	Franusův kancionál 1505
1517Kol	Kolínský kancionál 1517
1522Miř	kancionál Václava Miřinského
1530Pís	Písničky křesťanské
1530 / 6Hab	Habrovanský kancionál 1530- 6
1531Miř	kancionál Václava Miřinského
1541Roh	Písně 1541 (Jan Roh)
1545Pol	Poličský kancionál
1559Kan	Kancionál český 1559, 1596
1561Bla	Písně 1561 (Šamotuly - Jan Blahoslav)
1564Iva	Ivančický kancionál – 1564
1566Kir	Kirchengesang – 1566
1584Pol	Zpívání křesťanské 1584 (Pelčický Valentin zvaný Polonus)
1585Hra	Hradecký kancionál 1585
1587Hra	1587 Hradec Králové
1593Kan	Kancionál (1.vydání 1585)
1598Pís	Písně 1598, 1615, 1618
1606Záv	Písně chval božských Tobiáše Závorky
1606Kan	Kancionál (Nigrin 1606, Veleslavín 1609, Dačický 1609)
1620Kan	Kancionál 1620
1622Hlo	Písně katolické
1631Sess	Kancionál 1631 (u Pavla Sessia)
1639Kan	Kancionálník 1639
1642Dek	Dekakord 1642
1659Kom	Kancionál 1659 (J.A.Komenský)
1683Šte	Kancionál 1683 (M.V. Šteyer)
1685Kan	Kancionál 1685
1694Rov	Capella regia musicalis 1694
1710Mill	Poklad zpěvů 1710 (Jan Miller)
1712Ros	Kancionálek 1712, 1767 (Rosenmüller)
1717Kle	Ewangelický kancionál 1717, 1722, 1727 (Václav Kleych)
1719Bož	Slavíček 1719 (Josef Božan)
1720Blas	Jádro, Rozkoše 1720, 1743 (Jan Blasius starší)
1727Kon	Cytara Nového zákona 1727 a další (Antonín Koniáš)
1737Sar	Cithara Sanctorum 1737 (Jiří Sarganek)
1748Pet	Písně 1748 (Jiřík Peterman)
1749Pat	Ruční kancionálík 1749, 1790 (Patzko)
1753Els	Kancionál 1753, 1783 (J.T.Elsner)
1717Kle	Ewangelický kancionál 1717, 1722, 1727 (Václav Kleych)
ČCE	Evangelický zpěvník 1979

2) další použité zkratky:

a.v. – augspurského vyznání

h.v. – helvetského vyznání

f. - fráze

sl. – slabika

ČCE – Českobratrská církev evangelická

6 Závěr

Práce je prvním příspěvkem k problematice provozovací praxe předbělohorských písní, které se zpívají při evangelických bohoslužbách.

Téma, na které jsme se v této práci zaměřili, se v průběhu vyjevilo jako časově i metodologicky velmi náročné. Samotný popis vybraných nápěvů, jehož výsledkem jsou uvedené tabulky, znamenal především kvůli srovnávacímu hledisku limitující faktor, teprve po kompletaci tabulek mohl být vývoj hodnocen.

V práci by bylo možné pokračovat a doplnit vývoj nápěvů všech písní zpěvníku ČCE z předbělohorské doby pro připravovaný nový zpěvník ČCE.

Celkem bylo v současném zpěvníku ČCE nalezeno 71 písní, které mají nápěv i text převzatý z předbělohorské doby. Dnešní podoba písně není výsledkem několikasetletého vývoje, ale verzí, která vznikla na základě práce redaktorů s nejstaršími prameny písně. Z celkového počtu 71 písní bylo k rozboru vybráno 30 písní a výsledky bádání, výčet existujících verzí písní v pramenech, jejich popis z hlediska frázování, melodiky, rytmu a harmonie byl uveden do tabulek.

Na vzorku písní jsme doložili, že verze písní, kterou dnes při bohoslužbách zpíváme, často není tou nejvhodnější. Redaktoři se drželi pouze záznamů písně v rámci zpěvníků bratrské redakce, pokud ale chceme dnes píseň zpívat v takové podobě, v jaké byla ve své době živá, musíme se zabývat i jejími podobami v kancionálech jiných konfesí, nejen v tištěných, ale i v rukopisných kancionálech, které podle nás lépe postihují dobovou provozovací praxi.

Výběr nejlepšího nápěvu dané písně je ovšem proces nesmírně složitý a vyžaduje celistvý přístup se zkoumáním nejen pramenů písně, ale také vztahů mezi jednotlivými kancionály, redakcemi, hodnocení jednotlivých redakcí.

Díličními výsledky práce tak je i potvrzení již jinými badateli obecně konstatovaného: Konkrétními příklady doložené chybování v notaci nápěvu v Šamotulském kancionálu a doporučení větší pozornosti verzi nápěvu dané písně v Ivančickém kancionálu. Písně zhlédnuté v kancionálu M. V. Šteyera respektují renesanční ráz písní. Velká část předbělohorských nápěvů se k nám dostala z Německa.

Za nevyhovující však považujeme výběr nápěvu, který píseň nese pouze s původně německým textem.

Kritickým zhodnocením různých verzí písní a jejich srovnáním s jejich dnešním zápisem jsme zjistili, že se písně většinou příliš nelišily melodicky ani harmonicky a dnes se většinou věrně drží původních pramenů.

Nejproblematictější je jejich zápis rytmický, který je i ve sledovaném období 16. – 18. století velmi nejednotný. Pro nový výběr nejvhodnější verze je jednak nutné zohlednit dnešní funkci písně v rámci bohoslužeb, jednak eliminovat již výše zmíněné přejímky nápěvů rytmizovaných podle německého textu a chybné zápisy Šamotulského kancionálu. Při dnešním zápisu frázování písní se přikláníme k naznačení větší plynulosti písní, pro niž máme oporu v převážné části dochovaných pramenů 16. – 18. století, v nichž bývají dnes oddělené fráze často spojovány.

Jako nadbytečné či příliš zavádějící považujeme uvádění původu nápěvu a jeho změn v pravém horním rohu písně. Při záznamu změn v nápěvu by u velké části písní výčet nebral konce, nebo byl naopak neúplný. Navrhujeme proto uvést pouze původ nápěvu a případnou dataci moderní úpravy.

Celkově lze podobu předbělohorských písní v současném zpěvníku ČCE zhodnotit jako nevyrovnanou, kdy na jedné straně nalezneme písně velmi zdařile přejaté a na druhé písně, kterým by prospěla revize.

7 Resumé

Závěrečná práce pojednává o písních z doby předbělohorské, které jsou obsaženy v posledním vydání zpěvníku Českobratrské církve evangelické, vydaného roku 1979. Po popisu tohoto základního pramene zkoumá písně z hlediska jejich původu a nalézá 71 takových, které mají nápěv i text z doby předbělohorské. Z těchto písní dále vybírá 30 k hlubšímu rozboru za účelem nalezení takového nápěvu každé písně, který byl nejživější v renesančním období.

Provádí komparaci nápěvů vybraných písní. K nalezení nápěvů v kancionálech využívá databázi Melodiarium a Škarkův soupis pramenů Hymnorum Thesaurus Bohemicus. Nápěvy nalezené v notovaných kancionálech dále srovnává z hlediska melodického, harmonického a rytmického, popis jednotlivých verzí uvádí v tabulkách, v kterých jsou nápěvy uspořádány od uvedení v nejstarším nalezeném prameni po prameny 18.století spolu s dnešní podobou ve zpěvníku ČCE. Do vývoje nápěvu nebylo zahrnuto 19.století. Pro rozbor vybírá tři písně, které byly v době svého vzniku i později velmi oblíbené, sleduje jejich vývoj v 16. – 18. století, srovnává nalezené nápěvy se současnou verzí písně ve zpěvníku ČCE.

Dalších 27 písní slouží spíše k celkovému shrnutí poznatků a učinění návrhů k tomu, jaká by měla být podoba daných písní v připravovaném novém zpěvníku ČCE.

Bylo zjištěno, že redaktoři současného zpěvníku čerpali podobu písní z původních pramenů a často je tak uvedena píseň ve své původní podobě. Ne vždy ale vybrali z více možných verzí písně tu nejvhodnější.

Práce je prvním pokusem kriticky zhodnotit současnou podobu nejstarších písní dnešního zpěvníku ČCE, a proto spíše otevírá cestu dalšímu bádání. Doporučuje ekumeničnost v přístupu k hudební stránce písní.

Summary

The final thesis discusses chants created in the era before the battle of White Mountain and included in the latest edition of a songbook of the Protestant Church of Czech Brethren published in 1979.

In addition to the description of this primary source, it examines the chants in terms of their origin, and it finds seventy-one chants having both the tune and the lyrics originating from the time before the battle of White Mountain. Furthermore, it uses the choice of selected thirty chants and examines them more deeply, in order to find the tune of each of them that was the most active in the Renaissance period.

It performs a comparison of the tunes of the chants selected. To find the tunes in the hymn books, it uses the Melodiarium database and the Škarka's catalogue of the sources (Hymnorum Thesaurus Bohemicus).

Furthermore, it compares the tunes found in the hymn books containing scores from the melodic, harmonic and rhythmic points of view, it provides a description of individual versions in the tables in which the tunes are ordered according their publication from the oldest source found to the sources of the 18th century together with the contemporary appearance in the Church songbook. The 19th century was not included in the evolution of the tunes.

For the purpose of analysis, the thesis selects three chants that were very popular both in time of their creation and later, it tracks their evolution in the period from the 16th to the 18th century and it compares the tunes found with the contemporary version of the chant in the Church songbook.

The other twenty seven chants are used rather for the purpose of an overall summary of the findings and for making proposals of what the form of given chants should be in the new Church songbook being prepared.

It was found that the editors of the present songbook draw the form of the chants from the original sources; therefore, a chant is often presented in its original form. However, they have not always selected the most suitable of several possible versions.

The thesis is the first attempt to critically assess the current form of the oldest chants in the present Church songbook; therefore, it rather opens the way for further research. It suggests using ecumenical approach to the musical aspect of the chants.

8 Prameny a použitá literatura

Prameny:

- BLAHOSLAV, JAN: *Ivančický kancionál*. Evančice 1564
- BLAHOSLAV, JAN: *Písně chval božských* [...]. Šamotuly 1561
- BOŽAN, JAN JOSEF: *Slaviček rájský* [...]. Hradec Králové 1719.
- CAROLIDES Z KARLSPERKA, DANIEL: *Kancionál aneb zpěvové církve evangelické*[...]. Praha 1620.
- ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ, Synodní rada: *Evangelický zpěvník*. Karlsruhe 1979.
- ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ, Synodní rada: *Zpěvník českobratrské církve evangelické*. Praha 1923
- FRANUS, JAN. *Kancionál Franusův 1505*. In Melodiarium hymnologicum Bohemiae [online] from <<http://www.firmadat.cz/melodiarium>>
- HLOHOVSKÝ, JIŘÍK: *Písně katolické* [...]. Praha 1622.
- HOLAN ROVENSKÝ, VÁCLAV KAREL: *Capella regia musicalis* [...] Praha 1694.
- Hradecký kancionál 1585. In Melodiarium hymnologicum Bohemiae [online] from <<http://www.firmadat.cz/melodiarium>>
- Hradecký kancionál 1587*. In Melodiarium hymnologicum Bohemiae [online] from <<http://www.firmadat.cz/melodiarium>>
- Kancionál. To jest sebrání zpěvů pobožných* [...]. Praha 1631.
- Kolínský kancionál 1517*. In Melodiarium hymnologicum Bohemiae [online] from <<http://www.firmadat.cz/melodiarium>>
- KOMENSKÝ, JAN AMOS: *Kancionál to jest kniha žalmů a písní duchovních* [...]. Amsterdam 1659.
- MÍŘÍNSKÝ, VÁCLAV: *Písně staré gruntovní a velmi utěšené* [...] Praha 1522.
- MÍŘÍNSKÝ, VÁCLAV: *Písně staré gruntovní a velmi utěšené* [...] Praha 1531.
- Písně duchovní evangelické* [...]. Kralice 1598.
- Písníčky křesťanské* [...] Luleč 1530
- Poličský kancionál 1545*. In Melodiarium hymnologicum Bohemiae [online] from <<http://www.firmadat.cz/melodiarium>>
- POLONUS, VALENTIN: *Speciálník anebo zpívání křesťanská* [...]. Praha 1584
- ROH, JAN: *Písně chval božských*. [...] Praha 1541
- ŠÍPÁŘ, JIŘÍ: *Český deakord neb kancionál* [...]. Praha 1642

ŠTEYER, MATĚJ VÁCLAV: *Kancionál Český* [...]. Praha 1683.

ZÁVORKA, TOBIÁŠ: *Písně chval božských* [...]. Praha 1606

Sekundární literatura:

BAŤOVÁ, ELIŠKA: *Kolínský kancionál z roku 1517 a bratrský zpěv na počátku 16. století*. Praha 2011.

DVOŘÁKOVÁ, LIBUŠE: *Český kancionál II A 14 literátského bratrstva v Hradci Králové jako hymnologický pramen*. Magisterská diplomová práce. Brno 2009.

HORYNA, MARTIN: Česká reformace a hudba. In: *Hudební věda* 48, Praha 2011, s.6 - 28

HOSTINSKÝ, OTAKAR: *36 nářevů českého lidu z XVI. století*. Praha 1957.

JANČÍK, MICHAL: *Rukopisný kancionál z fondů Moravské zemské knihovny v Brně*. Bakalářská diplomová práce, Brno 2009.

KONRÁD, KAREL: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku*. Praha 1893.

KONRÁD, KAREL: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského*, Praha 1881.

KOUBA, JAN: *Kancionály Václava Miřinského*. In: *Miscellanea musicologica* VIII, Praha 1959, s.7 – 37.

KOUBA, JAN: *Nejstarší písňové tisky do roku 1550*. In: *Miscellanea musicologica* XXXII, Praha 1988, s.21-92.

KOUBA, JAN: *Německé vlivy v české písni 16. století*. In: *Miscellanea musicologica* XXVII - XXVIII. Praha, 1975, s.117 – 177.

KOUBA, JAN: *Poznámky k české hymnologii 3*. In: *Miscellanea musicologica* XII, UK Praha 1960, s. 18-22.

MUŽÍK, FRANTIŠEK: *Hospodine pomiluj ny*. K dějinám forem nejstarších českých písní. In: *Miscellanea musicologica* XVIII, Praha, 1965, s. 7 – 30.

MUŽÍK, FRANTIŠEK: *Christ ist erstanden - Buoh všemohúci*. In: *Miscellanea musicologica* XXI - XXIII, Praha, 1970, s. 7 – 45.

MUŽÍK, FRANTIŠEK: *Úvod do kritiky hudebního zápisu*. Praha, 1961.

OREL, DOBROSLAV: *Kancionál Franusův*. Praha, 1922.

PLOCEK, VÁCLAV: *Catalogus codicum notis musicis instructorum qui in Bibliotheca publica rei publicae Bohemicae socialisticae in Bibliotheca universitatis Pragensis servantur*, 2 sv., Praha, 1973.

SEHNAL, JIŘÍ: *Úkoly pro českou katolickou hymnologii*. In: *Omnibus fiebat omnia: kontexty života a díla Fridricha Bridelia SJ (1619-1680)*, Praha, 2010, s.140 – 142.

SLAVICKÝ, TOMÁŠ: Staré nové písničky. Brideliova redakce nápěvů mezi předchozí tradicí a následnou recepcí. In: Omnibus fiebat omnia: kontexty života a díla Fridricha Bridelia SJ (1619-1680), Praha, 2010, s.168 – 198.

SMÉKALOVÁ, KATEŘINA: *České kancionály první poloviny 16.století. Magisterská diplomová práce*, Brno, 2009.

SMÉKALOVÁ, KATEŘINA: Kancionál Jana Roha a kancionál Ivančický: diplomová práce. Brno, 2007.

ŠKARKA, ANTONÍN: *Kapitoly z české hymnologie*. In: Půl tisíciletí českého písennictví, Odeon, Praha, 1986.

TESAŘ, STANISLAV: *Průvodce po pramenech k dějinám hudby*. In: Hudební rozhledy 60, Praha, 2007, s.40 – 42.

Digitální databáze:

HYMNORVM THESAURVS BOHEMICVS in <http://www.clavmon.cz/htb/>

Knihopis digital in <http://www.knihopis.org/>

Manuscriptorium in <http://www.manuscriptorium.com/>

9 Přílohy

1. Kristus příklad pokory
2. Bůh náš všemohoucí
3. Vstal jest této chvíle
4. Ó Jezu Kriste
5. Hospodin, Pán Bůh svatý
6. Práci denní vykonavše
7. Ó Jezu Kriste
8. Prozpěvujme všichni k chvále
9. Ve jméno Krista doufáme
10. Vítej, Jezu Kriste
11. Všichni věrní křesťané
12. Otce nebeského pochvalme z milosti
13. Lásku Syna Božího
14. Pamatujme všichni věrní
15. Těšiteli, Duchu svatý
16. Zavítej k nám, Duchu svatý
17. Vzdejme chválu nebeskému Pánu
18. Takto volá sám Syn Boží
19. Ej, lidé vpravdě kající
20. Aj, jak jsou milí tvoji příbytkové
21. Již Babylón velmi klesá
22. Pane Ježíši Kriste
23. Sláva Bohu na výsosti
24. V širý svět blud vyšel
25. Všichni hříšní k vodám pojd'te
26. Kdož by chtěl erbován býti
27. Nuž všichni, kdo jste žízniví
28. V svědomí svém rozvlažení
29. Voláme z hlubokosti
30. Proč se pneš, ó člověče